

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Dördüncü İçtima

7.3.1338 Salı

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	78:79	büs edilen eşya hakkında Nafia, Müdafaai	
2. — İcra Vekilleri Heyeti muamelâtı	80	Milliye ve Maliye vekâletlerinden sual takriri	80
1. — İcra Vekillerine itimat beyan edilmesi hakkında İzmir Mebusu Yunus Nâdi Beyle arkadaşlarının takriri	80:81,108:109	3. — Edirne Mebusu Şeref Beyin, 11 maddelik haricî mesail hakkında Hariciye Vekâletinden suali	80
3. — Âzayı kiram muamelâtı	98	4. — Edirne Mebusu Şeref Beyin, 14 maddelik maarif mesiline dair Maarif Vekâletinden suali	80
1. — Burdur Mebusu Ali Ulvi Beyin mâlûliyetine binaen muhassasatını tamamen almak şartıyla Meclise devamda muhayyer bırakılmasına dair takrir	98	5. — Edirne Mebusu Şeref Beyin, sekiz maddelik adliye mesailine ait Adliye Vekâletinden suali	80
4. — Tezkereler	80	6. — Edirne Mebusu Şeref Beyin, sekiz maddelik iktisat mesailine ait İktisat Vekâletinden suali	80
1. — Matbuat Müdiriyeti Umumiyesinin yeniden tanzim edilen 1338 senesine ait bütçesinin gönderildiğine dair İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi	80	7. — Edirne Mebusu Şeref Beyin, 12 maddelik şer'îye ve evkaf mesailine dair Şer'îye Vekâletinden suali	80
2. — Bir mukavelenin feshine dair Heyeti Vekileden mevрут tezkere	80	8. — Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin, matbuatta sansür olup olmadığına dair Dahiliye Vekâletinden suali	80
5. — Takrirler	97	9. — Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Beyin, Kürdistan vakayii hakkında deveran eden şayiata dair Dahiliye Vekâletinden sual takriri	80:82,82:83
1. — Ankara Mebusu Mustafa Efendinin, mükellefiyeti ziraiye hakkındaki emrin geri alınmasına dair takriri	97:98	7. — Müzakere edilen maddeler	83
6. — Sualler	80,81	1. — İdarei kura ve nevahi kanun lâ-yihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası	83:
1. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Ankara'daki izdihamın azaltılması hakkında Dahiliye ve Sıhhiye vekâletlerinden sual takriri	80		97,99:107
2. — İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, İstanbul'daki nezaretçe satılmasına teşeb-			

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat, saat : 1,40

REİS — Birinci Reisvekili Hasan Fehmi Beyefendi

KÂTIPLER : Enver Bey (İzmir), Hakkı Bey (Van)

REİS — Meclis küşadedildi, zaptı sabık hulâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Reisisani Rauf Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde saat bir buçukta bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. İntihaplarını ikmal etmeyen encümen ve şuaabata noksanlarının ikmalı hususu tebliğ kılındı. Heyeti Vekileden mevrut Askerî Ceza Kanununun 24 ncu maddesine tezyil edilen madde kanuniye Adliye ve Müdafaai Milliye encümenlerine, tarik bedelâtı nakdiyesinin turuk ve meabir inşaatına hasrına dair lâyhah kanuniye Nafia ve Muvazenei Maliye encümenlerine; Ruhsatı resmiye ile mezun gidipte avdette şehidolanlar hakkındaki Kanunun tefsirine dair İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi Adliye, Müdafaai Milliye ve Kavanini Maliye encümenlerine; Takdirname hakkındaki Kanunun tefsirine dair Müdafaai Milliye tezkeresiyle hiyaneti vataniyeden idama mahkûm Yorgi hakkındaki evrakı hükmiye ve Men'i Müskirat Kanununa mütaallik ahkâm Adliye Encümenine; Maarif Vekâletindeki teşkilât ve tadilâta dair tezkere Maarif Encümenine; Kütahya Mebusu Cemil Beyin, bütçe açığını kapatmak üzere tarh edilecek vergilere, Tokad Mebusu Rifat Beyin, encümenlerin yirmi birer kişiden mürekkebolmasına, Malatya Mebusu Şıdki Beyin, firarilere mütaallik telifi kanunileri Lâyiha Encümenine havale olundu. Buhara Hükümetinin Ankara Kaasıtları Recep ve Nazari efendiler hazıratından mevrut tebrikname kıraat olunarak cevap yazılması teşibedildi. Mösyö Piyer Loti'den mevrut teşekkürname kıraat edildi. Meclisi Umuminin küşadı münasebetiyle temennii muvaffakiyatı havi Giresun Mutasarrıflığından, Ardahan'ın senei devriyei istihlâsı münasebetiyle Mutasarrıflıkla

Belediye Riyasetinden ve Leylei Ragaip münasebetiyle Şark Ordusu Kumandanı Kazım Karabekir Paşadan mevrut telgraflara cevap verilmesi ve telgrafların neşri muvafık görüldü.

Lâyiha Encümenince şayanı müzakere görülen Reşadiye nahiyesinin kazaya kalbine dair teklif Dahiliye ve Muvazenei Maliye encümenlerine, Kars - Ardahan ve Hopa yollarının turku umumiye meyanına ithali hakkındaki teklif Nafia ve Muvazenei Maliye encümenlerine, Nizamnamei Dahilînin tadili hakkındaki teklif Nizamnamei Dahilî Encümenine, Atine kazasına merbut iki karyenin aşar borçlarının teciline mütaallik teklif Kavanini Maliye Encümenine, mecburi izdivaç ve taaddüdü zeveata dair teklif Sıhhiye ve Şer'îye encümenlerine havale olundu. Nevahi Kanununun şimdiden birkaç livada tatbik edilmesine dair teklif müzakere edilerek reddedildi. Nevahi Kanununun yevmi müzakeresi hakkındaki takrirlerin ruzname hakkındaki müzakerata tehiri kabul olunarak celse hafiyeye geçildi.

(İkinci ve Üçüncü celseler hafidir)

Dördüncü Celse

Rauf Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât Hariciye Vekâleti Vekili Celâl Bey tarafından Yusuf Kemal Beyin esnayı seyahatinde İstanbul'da bâzı zevatla vâkı olan mülâkatı hakkındaki istizah ve sual takrirlerine cevap ita olunarak âzayı kiramdan bâzı zevat tarafından dahi serdi mütalâa edildikten sonra istizahatın kifayeti takarrür etmiş ve neticede mevcut takrirlerden Heyeti Vekile ile Yusuf Kemal Bey beyanı itimad olunmasına dair İzmir Mebusu Yunus Nâdi Beyin takririni, Heyeti Vekile Reisi Fevzi Paşa Hazretleri tarafından tereih edilmesine mebni on beş imza ile verilen takrir mucibince tâyini esamiyle reyeye konuldu. Hidematı vataniye

ile Başkumandanlıkça tadviz edilen zevata dair tezkere kıraat olundu. Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Beyin ahvali dâhiliye hakkındaki istizah takriri reye vaz'olunmuşsa da ekseriyete iktiran etmediğinden mezkûr takrir sahibi tarafından suale tahvil edildi. 16 zatın mezuniyetine dair Divanı Riyaset kararı kıraat ve mezuniyetleri kabul olundu. Nevahi Kanunu ruznameye alındı ve İcra Vekilleri Heyetine itimadı mutazammın olan takririni üzerine (5) ret, (10) müstenkife karşı (102) itimat reyini verilmişse de reye iştirak edenlerin adedi mısabı müzakereyi bulmadığından mezkûr takririn içtimaî âtide tekrar reye konulacağı bittebliğ Salı günü içtima olunmak üzere saat sekizde celseye nihayet verildi.

Reisvekili	Kâtip	Kâtip
Gümüşane	İzmir	Van
Hasan Fehmi	Enver	Hakkı

REİS — Zaptı sabık hakkında mütalâa var mı efendim?

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — İstizah Heyeti Vekiledendir, efendim.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Zaptı sabıkta da okunduğu veçhile dün ahvali dâhiliyeye dair bir istizah takririni vermiştim. Takririm reye bırakıldığı vakit diğer bir mesele de reye vaz'edilmişti. İstizah takririm kabul edilmedi. Fakat âranın tasnifi neticesinde Meclisi Âlide ekseriyet olmadığı tahakkuk etmiş; ikisi aynı zamanda reye kondu. Aynı netice hâsıl oldu. Âra, mısabı ekseriyetten elliye müteceviz noksandı. Şu halde istizah takririni ekseriyet mevcudolmadığı halde âraya vaz'olunmasına nazaran tekrar reye vaz'ını ve zaptı sabıkın da o suretle tashihini teklif ediyorum.

HACI ŞÜKRÜ B. (Diyarbakir) — İstizah takririni Heyeti Vekiledendir, Yusuf Kemal Beyden değildir.

REİS — Efendim, istizah takririnin Heyeti Vekileden olduğu zaptı sabıkta musarrahtır.

(Zaptı sabık tekrar okundu.) (Heyeti Vekileye sesleri)

REİS — Heyeti Vekileye denmiş ve istisnaen de Yusuf Kemal Bey diye yazılmış. Tensip buyurursanız Yusuf Kemal Beyin ismini silelim. (Yusuf Kemal Bey esasen Heyeti Vekiledendir, sadaları) Evet, müsaade buyurunuz. Heyeti Vekilede zaten dâhildir.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bendeniz ki-

fayeti müzakere kararının dün usulü dâhilinde verilmediğini tekrar etmek istiyorum. Bu kifayeti müzakere kararı Mecliste ekseriyet olmadığı bir zamanda verilmiş ve bir takrirle bu cihet teyidolunmuşken nazarı itibara alınmamıştır. Binaenaleyh kifayeti müzakereye karar verilecekse; pekâlâ verilsin. Fakat bugün tekrar karar verilmez. Yoksa böyle mesaili mühimmede on iki kişiyle kifayeti müzakere olursa ne olacağı belli olur.

REİS — Efendim, malûmuâlikleri zaptı sabık hulâsası, zapta geçmiş olan muameleyi muhtasar tesbit demektir. Gerek Yusuf Ziya Beyin ve gerek Salâhaddîn Beyin mütalâaları meselenin esasına taallûk ediyor; yani zabıt hulâsasından sonra mevzuubahsolabilecek mesaildir. Binaenaleyh zaptı sabıkın cereyan eden şekil üzerine tahrir edildiğine nazaran tashihat hususunda serdi mütalâat edecek zevat var mı?

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bir kelime zikredeceğim. (İstanbul'daki bâzı zevat) tâbiri noksandır. Esasen bu noktayı zikretmesini istemiyorum. Fakat bu noktanın Heyeti Aliyeye tashih edilmesini isterim, efendim.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Zaptı sabık hakkında arz edeceğim. Müsaade buyurulur mu Reis Bey?

REİS — Deminden söylediğinizi mi beyim?

YUSUF ZİYA B. (Devamla) — Zaptı sabık; takririmin reddini söylüyor.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Efendim kifayeti müzakere takririni Mecliste ekseriyet varken reye konulmuş; bilâhara diğer bir takrir tâyini esami suretiyle reye vaz'edilmiş ve ancak âra tasnif edilince ekseriyetin olmadığı tahakkuk etmiştir. Bu halde âranın tahakkukundan evvel takririn ekseriyetle kabul edilmiş olmasına nazaran kabul etmek zaruridir ve teamül de budur.

REİS — Efendim zaptı sabıkı aynen reyiniz arz ediyorum. Zaptı sabık hulâsasını aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Tashihan sesleri)

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Hayır efendim, hilâfında söyleyeceğim.

REİS — Efenim zaptı sabıkın tashihini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Ekseriyetle zaptı sabık hulâsası tashihan kabul edildi.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bâzı makamat ve zevat olarak tashih edilecektir.

4. — TEZKERELER

1. — *Matbuat Müdüriyeti Umumiyesinin yeni-
den tanzim edilen 1338 senesi bütçesinin gönde-
rildiğine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tez-
keresi*

REİS — 1338 senesine ait Matbuat bütçesi gönderilmiştir. Malûmuâliniz 1337 senesine ait Muvazenei Umumiye lâyihasının 1338 senesi-
nin müsveddesi olmak üzere müzakeresini Mec-
lisi Âliniz tensip buyurmuştu. Eğer tensip bu-
yuruluyorsa bunu Muvazene Encümenine gönde-
relim. (Muvafık sadaları) Matbuat bütçesinin
müzakeresinde mütalâaları olanlar mütalâaları-
nı serd ederler, zaten bütçe Meclisi Âlinizdedir.
O halde Muvazenei Maliye Encümenine gönderi-
yoruz.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Benim teklifim kaldı.

2. — *Bir mukavelenin feshine dair İcra Ve-
killeri Riyasetinden mevрут tezkere*

REİS — Bir mukavelenin feshine dair He-
yeti Vekileden mevрут bir tezkere vardır. Ten-
sip buyurursanız İktisat Encümeninin mütalâ-
asını aldıktan sonra ruznamemize ithal ederiz.

6. — SUALLER

1. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Ankara'daki
izdihamın azaltılması hakkında Dahiliye ve
Sıhhiye vekâletlerinden sual tavriri.*

2. — *İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, İstanbul'daki
nezaretçe satılmasına teşebbüs edilen
eşya hakkında Nafia, Müdafaa-i Milliye ve Maliye
vekâletlerinden sual tavriri*

3. — *Edirne Mebusu Şeref Beyin, 11 maddelik
harici mesail hakkında Hariciye Vekâletin-
den sual tavriri*

4. — *Edirne Mebusu Şeref Beyin, 14 maddelik
maarif mesailine dair Maarif Vekâletinden
sual tavriri*

5. — *Edirne Mebusu Şeref Beyin, 8 maddelik
adliye mesailine dair Adliye Vekâletinden sual
tavriri*

6. — *Edirne Mebusu Şeref Beyin, 8 maddelik
iktisat mesailine dair İktisat Vekâletinden sual
tavriri*

7. — *Edirne Mebusu Şeref Beyin, 12 maddelik
şer'îye ve evkaf mesailine dair Şer'îye Vekâle-
tinden sual tavriri*

8. — *Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beyin,
matbuatta sansür olup olmadığına dair Dahiliye
Vekâletinden sual tavriri*

REİS — Sekiz kıta sual tavriri verilmiştir. An-
kara'daki izdihamı dair Kütahya Mebusu Cemil
Beyin, Dahiliye ve Sıhhiye vekâletlerinden, İstan-
bul'da satılan eşyaya dair İstanbul Mebusu Rıza
Beyin Nafia, Müdafaa-i Milliye ve Maliye vekâlet-
lerinden, Edirne Mebusu Şeref Beyin, muhtelif
şeyler hakkında; Şer'îye, Hariciye, Adliye, İkti-
sat ve Maarif vekâletlerinden, Erzurum Mebusu
Hüseyin Avni Beyin sansür hakkında Dahiliye
Vekâletinden. Bu sualleri aiddokları vekâlet-
lere tebliğ edeceğiz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Sansür hakkındaki tavriri müstacelen...

REİS — Efendim, sansür hakkındaki tavririn müstaceliyeti teklif ediliyor. Efendim, sansür hakkındaki sual tavririnin müstaceliyetini kabul edenler, lütfen el kaldırsın. Müstaceliyet kabul edildi. Yazacağımız tezkerede de müstaceliyet kararından bahsedeceğiz.

2. — İCRA VEKİLLERİ MUAMELÂTI

1. — *İcra Vekillerine itimat beyan edilmesine
dair İzmir Mebusu Yunus Nâdi Beyin tavriri*

REİS — Efendim, dünkü iştizahın neticesin-
de reye vaz'edilen Yunus Nâdi Bey ve rüfekası-
nın tavririnde msabı ekseriyet hâsıl olmamıştı.
Yeniden reye vaz'etmek lâzımgelir. - Kâtip En-
ver Beye hitaben - Bir daha okuyunuz tavriri
ondan sonra...

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Reis Bey usulü müzakere hakkında mâruzatım var.

REİS — Efendim, müzakere açmıyoruz. Noksan muameleyi ikmal edeceğiz.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Efendim ki-
fayet meselesini reye vazı buyuracağımız zatı-
âliniz.

REİS — Müsaade buyurunuz efendim.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Verilen izahata göre hâ-
dise Yusuf Kemal Beyin İstanbul'da bir entri-
kaya mâruz kalmasından ibaret olarak bunu

mütaakip yapılması lâzımgelen vazifenin dahi hakkıyla ve tamamıyla yapılmış olduğu anlaşılmıştır. Binaenaleyh gerek İera Vekilleri Heyetine ve gerek Hariciye Vekiliniz Yusuf Kemal Beye beyanı itimadolunarak rûznamei müzakerata geçilmesini teklif ederiz.

İzmir	Çorum	İstanbul
Yunus Nâdi	Sıddık	Arif

REİS — Efendim, malûmuâliniz bu takrir reye vaz'edildiğinde (5) red ve (10) müstenkife karşı (102) rey ile beyanı itimadedilmişti. Meccuu âra (117) olduğuna göre muamele tamam değildi. İkinci defa reye vaz'etmek Nizamnamemiz iktizasındandır. Kifayeti müzakereye daha evvel karar verdiğiniz için tabii şimdi takriri bilâmü-zakere reyi âlinize vaz'edeceğim.

HASAN BASRÎ B. (Karesi) — Müsaade buyurunuz; usul hakkında söz istiyorum efendim.

REİS — Efendim, bu hususta müzakere açılmasını bâzı zevat istiyor. (Hayır sesleri)

HASAN BASRÎ B. (Karesi) — Müzakere değil, usul hakkında söyleyeceğim.

REİS — Efendim müzakerenin açılmasını kabul edenler lütfen el kaldırsın. Müzakere açılmadı efendim.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Efendim mesele telhis edilsin de ceryanı müzakerenin hangi noktası üzerinde rey verileceği hususunda Heyeti Celile bir kere tenevvür etsin.

REİS — Mesele; hatırımda kaldığına göre Yusuf Kemal Beyin Avrupa seyahatinde İstanbul'dan geçmesi ve İstanbul'da bâzı zevat ve makamat ile görüşmesi meselesi idi. Yusuf Kemal Beye; Heyeti Vekile bu salâhiyeti vermiş mi? Vermemiş mi? Ve Meclisi Âli bundan haberdar değildir, mevzuu üzerinedir. Yine hatırımda kaldığına göre, Yusuf Kemal Bey Meclisi Âliye arzı veda ederken ve Meclisi Âliden lâzımgelen vîçheyi alırken memleketin menafii âliyesini sıyanet ve muhafaza için her türlü vesait müracaat edeceğini açıktan söylemiş ve Meclisi Âli de ittifakı âra ile kendisine beyanı itimadeylemişti. İşte mesele telhis edildi. Mesele bundan ibarettir.

HAFİZ MEHMED B. (Trabzon) — Beyanı mütalâaya ne hakkınız vardır?

REİS — Müsaade buyurun; reye vaz'ediyorum. Kabul edenler beyaz, etmeyenler kırmızı rey verecektir.

(Reyler toplandı.)

REİS — Reyini vermiyen zevat varsa reyini versin. Tasnife başlayacağız.

Efendim âra tasnif edilinceye kadar diğer işlere geçiyoruz.

9. — *Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Beyin, Kürdistan vakayii hakkında deveran eden şayiata dair Dahiliye Vekâletinden sual takriri*

REİS — Zaptı sabık tashiha kabul edildiğine nazaran Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Beyin istizah takririnin tekrar reye vaz'edilmesi mevzuubahsolmuştu. Reyinize vaz'ediyorum.

MAHMUD SAİD B. (Muş) — Reis Bey müsaade buyurur musunuz?

REİS — Neye dair efendim?

MAHMUD SAİD B. (Muş) — Bu noktaya dair söyleyeceğim. Efendim, takrir Heyeti Celilece reye vaz'edilmiş. Reddinden sonra kendileri iddia etmemişler. Kendileri istizahtan vazgeçerek sual takririne kalbetmişlerdi. Bu suretle işaret edilmiştir. Binaenaleyh sual takriridir. Dahiliye Vekâletine tebliğ olunacaktır. Mesele istizah meselesi değildir. Böyle bir mevzu kalmamıştır. Zemini müzakere de yoktur.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — İstizah takririni kabul etmek için geçen içtimada ekseriyet yoktu. Bendeniz ekseriyet var zannıyla bizzarure sual takririne kalbetmiştim. Hak benimdir Başkasının değildir.

REİS — Efendim, zaptı sabık tashiha Meclisi Âlice kabul edildiğine nazaran tekrar reye vaz'etmek mecburiyetindeyiz. Yusuf Ziya Beyin takriri dün okundu, münderecatını biliyorsunuz.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Bilmiyenler de var, tekrar okunsun.

REİS — Efendim mesele dünkü müzakere-den bugünkü müzakereye intikal eden bir meseledir, maksat muameleyi ikmaldir.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Mecliste bulunmayanlar bilmiyor, efendim. (Okunsun, sesleri)

REİS — Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Beyin takriri okunacak, efendim.

Riyaseti Celileye

Bir iki günden beri Meclisin koridorlarında Kürdistan'da bâzı vakayii hudusü ve tahaddüs eden vakayii önüne geçmek için bir heyetin

Kürdistan'a derdesti sevk bulunduğu rivayati mütevatirdir.

İstihbarat Dairesinin, şube ve encümenler rüesasına gönderilen istihbarat listelerinde de bu rivayat başka başka suretlerle muharrerdir. Bu rivayat ve ihbaratın mahiyeti esasıyesı hakkında zirdeki mevaddın izahını istizah şekil ve mahiyetinde Dahiliye Vekâletine tevcih eder, kemali istical ve ehemmiyetle keyfiyeti istizah eylerim.

1. Meselenin mahiyet ve hakikati nedir?
2. Gönderilen heyetten beklenen faide neden ibarettir?
3. Heyet, Meclisi Âlinin âzasından olmak itibarıyla bunları istihdam ve izam hakkı mücerret Meclisi Âliye aitken Meclisi Âlinin bu bapta rey ve kararının alınmaması neye müstenittir?

6 Mart 1338

Bitlis Mebusu

Yusuf Ziya

(Doğru, sesleri)

REİS — Yusuf Ziya Beyin istizah taktirini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. İstizah taktiri kabul edilmedi.

Basri Bey söz istiyordunuz, buyurunuz. Ruznameye geçmeden söz vereyim.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Reis Bey mademki, istizah taktiri kabul edilmedi, sual taktiri verilsin.

REİS — Efendim, İera Vekilleri Heyetine itimadı mutazammın olan taktirin reye vaz'ında reye iştirak eden zevatın adedi 191, muamele tamam. 26 müstenkif, 6 ademiitimada karşı 159 rey ile Heyeti Vekileye beyanı itimadedilmiştir. (Alkışlar, bravo, sesleri, geç kaldınız, sadaları)

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendiler; bendeniz Nizamnamei Dahilinin bahsettiği salâhiyete istinaden usulü müzakere hakkında bâzi mâruzatta bulunacağımı Makamı Riyasete arz etmiştim. Reis Beyefendi tarafından Nizamnameinin sarahatine karşı bendenize söz verilmedi. Hem zaptı sabıki tashihan kabul ettik, hem Makamı Riyasetten bu tashih hakkında bendenize söz verilmedi. Ve bu tashih esasına müsteniden Yusuf Ziya Beyin taktirlerini Makamı Riyaset reye vaz'etti. Hem de müzakerenin kifayet ve ademikifayeti hakkında ekseriyet olmadığı tahakkuk ettiği halde kifayet meselesi ayrıca reye vaz'edilmedi. Bendeniz geçmiş olan bu mesele hakkında bittabi şimdi söz söyleyecek de-

ğilim. Çünkü mesele maalesef bizler söz söylemeden geçmiştir. Fakat Nizamnamei Dahilinin verdiği salâhiyete istinaden Makamı Riyasetten söz istenildiği halde ve iki hâdisede kifayet meselesinin meskût olduğu sarahaten ispat edildiği halde Makamı Riyasetin bana söz vermemesi Nizamnamei Dahilîyi çiğnemekten başka bir şey değildir. Binaenaleyh mahkemei aliyenize Makamı Riyasetten dâva ediyorum. Siz hakem olun.

REİS — Efendim Basri Bey arkadaşımızın hakları olurdu; eğer Meclisi Âli müzakereye mütemayil olmuş olsaydı ve müzakere açılmış olsaydı; söz vermek icabederdi. Fakat Meclisi Âlinin müzakereye taraftar olmadığı, reye vaz' ettiğimde anlaşıldı. Esasen mevzu yok ki, usul hakkında söz vereyim. Bu noktadan yanılmış oluyorlar.

Eğer Meclisi Âli mevzuu müzakereyi küşadedip de kendilerine söz vermemiş olsaydın hakları vardı.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Yalnız bu noktadan kendilerine.. (Gürültüler)

REİS — Basri Beyefendi, mevzuu müzakere olmıyan bir mesele hakkında âzayı kiram söz alamaz. Hattâ mevzuu müzakere olmıyan bir şey hakkında söz almak lâzımgelirse ve zata taallûk ederse evvelâ Makamı Riyasete haber vermesi lâzımdır. Lütfen orasını nazarı dikkatinize vaz' ederim. Binaenaleyh tabii Nizamnamei Dahilinin tamamii tatbikine cümlemiz taraftarız. Basri Beyefendinin kanaatlerine hürmetkârim. Eğer bu, Makamı Riyasetten Meclis i Heyeti Umumiyesine bir tecavüz telâkki buyuruluyorsa bu hususta nizamnamemiz sâkit değildir. Makamı Riyasetten Divan Heyeti Umumiyesine meseleyi teşrih ederek şikâyet etmek hakları vardır ve bunu istimal edebilirler. Hakem Divanı Riyasettir. Mesele bitmiştir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim; usul hakkında arz edeceğim. Mevzu mevcud olduğu halde.. (Ayak patırdıları)

REİS — Müsaade buyurunuz Basri Bey; Söz vermiyorum. (Gürültüler)

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Efendim taktirimi suale kalbettim. Müstacelen gönderin.

REİS — Efendim, Yusuf Ziya Bey, istizah taktirlerini şimdi suale kaybediyorlar ve suale kalbetmek haklarıdır. Meclis istizahı ka-

bul etmeyince sual şeklinde verebilirler. Havale edeceğiz.

Efendim, ruznamei müzakerata geçiyoruz. Ruznamemiz; Murakabe Heyeti intihabatı, ruznamei müzakeratın tanzimi meselesi, askerî kanunların bir kısmının müzakeresi, Bütçe ve Nevahi kanunlarıdır. Hatırimda kaldığına göre Meclisi Âli bugün Nevahi Kanununun müzakeresini tensip buyurmuştu. Binaenaleyh Nevahi Kanununun müzakeresine başlıyoruz efendim.

7. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *İdareî kura ve nevahi kanunu lâyihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası*

REİS — Mevzuu müzakere 43 nü madde dir. Bundan evvel iki üç madde encümene gönderilmişti. Encümenenden henüz gelmedi. Müzakeremizi teselsülen takibederek 43 nü maddeden başlıyoruz.

MADDE 43. — Sahte bir isim veya sıfat takınarak, yahut kanunen bildirilmesi lâzımgelen ve hakkı intihabın sukutunu icabeden bâzı ahvali ketmederek kendisini intihap defterine yazdırmaya, yahut mükerrer kaydettirmeye cüret edenler bir aydan altı aya kadar hapse mahkûm olurlar.

REİS — Efendim 43 nü madde hakkında söz istiyen var mı? (Yok, sesleri) 43 nü madde hakkında söz istiyen yok. Tadiiname de yok... 44 nü maddeye geçilmesini...

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Reis Bey, Dahiliye Vekili burada var mı ki; bu kanunu müzakere ediyorsunuz? (Dahiliye Vekiline hacet yok sesleri)

REİS — Efendim, 44 nü maddeye geçilmesini tensip buyuranlar lütfen ellerini kaldırırlar. 44 nü maddeye geçildi.

MADDE 44. — Müntehiplerden bir veya birkaçını para, hediye ve saire ile itna ve ikna ederek kendilerine yahut arzu ettikleri diğer bir kimseye rey vermeye, yahut diğerlerine rey vermekte istinkâf etmeye sevk edenler bir aydan altı aya kadar hapse mahkûm olurlar. Bu gibi teklifatı kabul ve icra edenler dahi aynı cezaya duçar olurlar.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, bendeniz buraya bir kelime ilâvesini teklif

ediyorum. (Müntehiplerden bir veya birkaçının para ve hediye ve saire ile itna ve ikna veyahut tehdit) kelimesinin ilâvesini istiyorum.

REİS — Dahiliye Encümeninden cevap verilecek mi efendim?

DAHİLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim, maksat intihabatın suiistimalâtтан hâli olarak cereyan etmesi matlubolmasına nazaran Süleyman Sırrı Bey biraderimizin teklif ettikleri (Tehdit) kelimesine encümen taraftardır. Heyeti Aliyeniz tensip buyurursa kabul ediyoruz.

REİS — Efendim, başka söz istiyen yok. Süleyman Sırrı Bey (Tehdit) kelimesinin ilâvesini teklif ettiler. Encümen de kabul etti.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Söz isterim, Reis Bey.

REİS — Buyurun, efendim.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim, bendeniz bu ahkâmı cezaiyenin iptidai müzakeresinin bir kısmında bulunamadım ise de şimdi bu 44 nü maddede müntehiplerden bir veya birkaçını para, hediye ve saire ile ikna ederek deniliyor ki, şüphesiz intihabatta herkes birbirini iknaa gayret edecek, yani bilenler, bilmiyenlere öğretecektir. (Doğru sesleri) Zaten intihap bir mücadele demektir. İntihabat mücadeleyi kesmemek demektir. Mağlûp kısım daima diyecek ki, ikna etmiştir. (Gayet doğru sesleri) Biz bütün işlerimizi bırakarak bu işi halletmeye uğraşacağız. Bu madde vesilei nizadır. Her halde tasrihi lâzımdır. Şimdi henüz vâkıf olduğum için şekli tashiini teklif edemedim.

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim, Halil İbrahim Beyin mütalâaları vârit değildir. Demin arz ettiğim gibi bu maddeyi vaz'etmekteki maksadımız fırka mücadelatından tehdidatından intihabatı kurtarmaktır. Bu maddeyi kaldırırsak intihabatın nasıl bir teşevvüş dairesinde cereyan edeceğini Heyeti Celileniz takdir buyururlar. Hattâ cezada bile o kadar mülâyim hareket edilmiştir. Kendileri de bilirler ki, bu bir nevi rüşvet meselesi demektir. Yani hediye ve para vermek bir rüşvet meselesi olduğu halde ve bu 3 seneden ekal bir cezayı muhtevi olmadığı halde burada yaptığımız maddeye bir aydan altı aya kadar hapis cezasını koyduk. Binaenaleyh bu maddenin ipkası lâzımdır.

NUSRET Ef. (Erzurum) — Akaribinden gayri kaydının ilâvesi iktiza eder. İnsanlar hediye vermeye alışkındır. Bahusus Anadolu'da... Kendi akaribine hediye verirse bu olmaz. Onun için akaribinden gayri kelimesinin konmasını teklif ederim.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Akaribin olsun, cezanın olsun, hediye vermek para vermek hususunda farkı yoktur. Ekaribine de verse hediyedir, rüşvettir. Yani maksat rey kazanmak için bu da vesile olabilir. Binaenaleyh maddenin bu suretle ipkasını teklif ediyorum.

ŞEVKET B. (Bayezid) — Efendim bu maddenin nihayetinde (bu gibi teklifatı kabul ve iera edenler dahi aynı cezaya duçar olurlar) kaydı var. Halbuki efendiler Kürdistan'da Kürt cezası ne anlar? Birisi bir hediye verir «Götür; der. Ağaya» bundan Kürt, ne anlar? Sonra ceza da veriliyor. Bu ceza muvafık değildir. Tayyını teklif ediyorum.

TAHİR Ef. (İsparta) — O vakit Ceza Kanunu vardır.

ŞEVKET B. (Bayezid) — Ceza baki, fakat Kürt ne anlar?

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim bendenizin yalnız Hamdi Beyden bir sualim vardır. Gerek maddede, gerek kürsüde tekerrür eden söz para ve hediyeden ibaret oluyor. Ondan sonra (ve saire) tâbiri geliyor. O halde Hamdi Bey paradan sonra (ve saire) kelimesini nasıl tefsir ediyor? Benim telâgatım var, meslekim var ve sairem var. Ben bunlarla mânen ve bazan hile ile hattâ karşımdakini ikna edersem insan bunun için de duçar ceza olur mu?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Vadeder efendim.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim biz müntehipleri ne farz ediyoruz? Müntehip olanlar reşit kimselerdir. Şüphesiz şimdi bunları ikna ve itma ne demek. Bunu anıyamıyorum. Ve saire ne demek? Olabilir ki; intihabat zamanında müntahiplere ierayı tesir edecekler, toplanılan asıl müntahibisanilere ve sair ierayı tesir edebileceklere ziyafet çekerler. Meselâ kıra giderler, ava giderler, intihap zamanıdır. (Hayır, bunların maksadı erada intihap hakkında görüştüler, bunları teeziye edelim.) demek tabii doğru değil, burada bir madde de var ki gerek ikna edenler gerek ikna edilenler; yani bendenize her iki taraf şikâyet edecek. Buna karşı her halde

muhaliif kısmı, yani kazanamıyan kısmı, bendenize itma ve ikna her ne olursa olsun, darp suretinde ve tehdit ile olmadıktan sonra herkes şüphesiz ikna edebilir ve etmelidir de. Biz irşat için encümenler teşkil ediyoruz. Heyetler gönderiyoruz. Şüphesiz herkez gibi intihapla alâkadar olamaz. Sonra bir de kanunla benim ağzımı kapıyorsunuz, bağliyorsunuz. Filâna rey ver diyeceğim. Benim kanunen ağzımı bağliyorsunuz. Verirsem duçar ceza olacağım. Onun için fiilî bir surette rey vermiştir, vermemiştir diye darp veya tehdidedilmedikten sonra, duçar ceza etmemelidir. Binaenaleyh «Müntahiplerden birkaçını para veya saire ile ikna etmiyerek fiilî surette darp ve tehdidedenlere, arzu ettiklerine rey verdimen istiyenlere yani itma ve ikna suretiyle olmayıp da» diye tashihi teklif ederim.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim, Hilmi Beyefendi biraderimiz buyurdular ki «(ve saire) kelimesiyle neyi ifade etmek istiyorlar?» Biz diyoruz ki ya para, ya hediye bunlar, vadolunup badehu bu adama rey verirseniz size bu cezayı veririz demek istiyoruz. Binaenaleyh bu kelime ile bunu ifade etmek istiyoruz.

Sonra Halil İbrahim Bey buyurdular ki (Meselâ, ava gider birkaç kişiyle siz intihabı teşviş, halkı tehdit için gittiniz diye bunlar mahkemelere sevk edilecek.) Bunu kabul etmek, bütün memleketi ahlâksız addetmek demektir. Bu da doğru değildir. Bilhassa ben bu köylüyü bundan tenzih ederim. Yani bu madde intihabta meşru olan propagandalara mâni olmak için vaz'edilmiş değildir. Meselâ Avrupa'da müntahibievvelerin celbi kulübü için yapıldığı gibi ziyafet vermek, konser vermek kabîlinden olan şeylere mâni olmak için değil, sırf reyî para ile satılmak, tehdit ile cebren almak gibi şeyleri menetmektir. (Gürültüler) Binaenaleyh bu maddenin ipkasını rica ederim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, bu maddede encümenin noktai nazarı doğru olsa bile kabiliyeti tatbikiyesi yoktur. Bu imkân haricinde bir meseledir. Hediye verdi. Ne için? Malûmuâliniz cezada aranacak en mühim şey kasıttır. Kasdı nasıl keşfederek rey verdin diye teeziye edeceğiz? Bunun imkânı yoktur. Bizde bu hususta ahkâmı cezaiyede rüşvet meselesi vardır. Bu rüşvet sabit olmalı ki mucibi mücazat olsun. Hediye ne maksatla verilmiş? Bu ta-

hakkuk ve taayyün etmezse sonra bunun ucu yoktur. Biz bu hususta alelusül rüşveti kabul ederiz. Rüşvet verilirse bunun ispatı vardır. Meydana çıkar, mucibi mücazat olur. Yoksa hediye ile mücazat imkânı yoktur. Bu maddenin kabiliyeti tatbikiyesi yoktur. Rüşvet tarzında bu madde tashih edilirse ki, rüşvet muhtacı ispattır. biraz işabet olur. Onun için bendeniz bir tadil teklifinde bulunuyorum.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim, bu kanunun esası zaten rey vermek esasıdır. Rey vermek meselesi kadar da güç bir şey yoktur. Bugün Avrupa'da belki yüz seneden beri rey suretiyle intihap yapan milletlerde, meselâ İsviçre'de bile rey hakkını istimal edenler yüzde altmışı geçemiyor. Halkı işinden gücünden bırakıp da reyini kullanırmak kolay bir iş değildir. Bahusus biz yeni olarak köylümüze rey vereceğiz. Şimdi, bunu da tehditlerle filân yapmaya kalkarsak aksi tesir yapar. İsmi aklımda kalmamıştır. Bir hukuk profesörünün bir sözü vardır: «Halkı, reyini kullanırmak için, sandık başına getirmek için, para vermek imkânı varsa para verin. Onu oraya getirin», diyor. Şimdi, biliyorsunuz ki, intihaplarda halk iki taraf olacaktır. Biri kazanmak ister, bir taraf çağırır. Ziyafet verir. Hediye de verir. Bu nasıl ispat olacaktır? Bu kabil değildir. Yalnız bence bu medeye konacak mesele darp ve tehdit meselesidir. Sen filâna reyini verme, bana vereceksin diye tehdidedecek olursa o zaman ceza verilmelidir. Yoksa hediye vermiş, bilmem ne vermiş. Ne verirse versin, sandık başına gelsin. Sen onun efkârını tenvir et. Doğruyu görsün. Hakkımı istimal etsin. Bu suretle yeni rey vermeye alışacak olan halkı birtakım cezalarla ürkütmiyelim. (Doğru, sesleri)

DAHİLİYE ENCÜMENİ REİSİ ESAD B. (Lâzistan) — Efendim, bu madde için mütaaddit takrirler var. Bunu encümeneye versinler de orada tetkik edelim. Maddeye tekrar bir şekil verebiliriz, maddenin, müntehiplerden bir veya birkaçını darp ve işkence veya tehdidederek yani; (para ve ikna) kelimelerini kaldırarak; (bir kaçını darp) suretiyle de tadili muvafıktır. efendim.

REİS — Söz alan beş arkadaş var. Kifayeti müzakereye dair takrirler olmakla beraber encümen esasen maddeyi tadilnamelerle beraber geri

istiyor. Tensip buyurursanız tadilnamelerle beraber maddeyi encümeneye vereyim.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Hacet yok efendim, encümeneye vermekle..

REİS — Efendim, tadil ederler, bize gönderirler; encümeneye veriyoruz.

HACI TAHİR Ef. (İsparta) — Bendeniz bu maddenin tayyını teklif ediyorum efendim.

REİS — Efendim encümen, «Heyeti umumiyesi kabul edilen bir kanunun bir maddesi üzerinde tadilat için maddeyi bize verin» derse bu katiyet ifade eder. Tadilnamelerle beraber reye vaz'edilmeksizin encümeneye verilir. Tekrar geldiğinde müzakere olunur. 45 nci madde okunacaktır.

MADDE 45. — Esnayı intihapta rey puslalarını gasıp ve sirkat, teksir ve tebdil veya bunların münderecatını tahrif edenler altı aydan ekal olunmak üzere hapse mahkûm olurlar.

REİS — Söz isteyen var mı?

FAHREDDİN B. (Kars) — İntihap hususunda bizim bir teklifimiz vardı. Encümeneye kaydettilerdi. İntihap yuvarlak usuliyile olacaktır. Şimdi yuvarlak usuliyile olduğu vakitte orada pusla yok ki, onu tasnif etsinler, tebdil etsinler. Rica ederim intihap meselesi geldiği vakitte yuvarlak usuliyile olacağının kaydını teklif ederim.

ŞEVKET B. (Bayezid) — Yuvarlak usulü nedir Reis Bey?

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim beyefendinin buyurdukları madde gibi Heyeti Celilenize kabul edilmiş. Esas dairesinde tadil edilmek ve bir şekil verilmek için encümeneye iade edilecek birkaç madde vardır. Yalnız yeni encümenler malûm-âlinizdirki daha üç gün evvel teşekkül etmiştir. Bunun için buyurdukları maddelerle diğer tadil edilecek maddeler hakkında muamele yapmak üzere perşembe günü; içtima karar verdik. O zaman içtima edip bu hususu müzakere ve Heyeti Celilenize arz edeceğiz. O meyanda kendilerinin de dermeyan edecekleri madde o vakit gelir efendim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bu madde de onunla alâkadardır efendim.

REİS — Bu maddeye dair mütalâanız var mı?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bu maddenin de diğerleriyle alâkası var. Bunu da encümenine alsınlar.

REİS — Efendim arkadaşlar, 45 nci maddenin encümenine gönderilen maddelerle alâkadar olduğunu beyan ediyorlar. Encümen mazbata muharriri bey de bunu encümenine istiyor. Bu ne şekil alırsa sonra müzakere ederiz.

MADDE 46. — İşbu kanunda beyan olunan efal ve harekâta mütaallik cezalar intihabın tasdik veya feshedilmiş olması nazarı dikkate alınmaksızın hükmolunur. Efali mezkûre teşebbüs derecesinde kaldığı halde cezalar nisf derecesine tenzil olunur.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Bunun da ona irtibatı vardır, Reis Bey.

REİS — Efendim söz isteyen var mı?

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Bendeniz isterim.

REİS — Buyurun.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim yukarıki maddeler kabul edilmeden yani yukarıki maddelerin vaziyeti taayyün etmeden bu madde kabul veya reddedilemez. Bir defa bu maddeler kabul edilsin ki, ona göre «yukarıda beyan olunan cezalar» densin... Bakalım öteki maddeyi bir defa kabul edecekmiyiz? Etmiyecekmiyiz?

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Reis Bey ahkâmı cezaiyeye aidolan bu maddeyi de bize verin.

REİS — Hilmi Bey buyurun.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Encümen maddeyi istiyor, verin.

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Encümen bu maddeyi istiyor. Müzakereye hacet yoktur.

REİS — Efendim bu maddeyi encümen istiyor. Tensip buyurursanız bu ceza kısmını kâmilencümenine havale edelim. Vazaif kısmından başlayalım. Encümen tetkikatını yaptıktan sonra müzakere edelim. (Muvafık sesleri) kabul buyuruluyor mu? (Tabîî sesleri) onu da encümenine veriyoruz. Üçüncü vazaif faslından başlıyoruz. (51) nci maddeye kadar müzakereyi tehir ediyoruz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Yedinci kısım mevaddı muvakkatedir onu müzakere edelim.

MADDE 50. — İlk intihabata mütaallik intihabat cetvelleri nahiyelerin muhtevi oldukları köylerin miktarı nüfusu, nüfus idaresindeki kuyudat esas ittihaz edilerek kazaca tanzim ve ziyri kaymakam ile nüfus memuru tarafından tasdik edilecektir.

REİS — Tadilname yok. Elli birinci maddeye geçilmesini kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edildi.

Madde 51. — İlk intihabatta heyeti intihabiyeye kaymakam tarafından tâyin olunacak memuru mahsus riyaset edecektir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — bâzı noktalarda beni solda sıfır derecede bırakacak kadar ifrata varan ve bu lâyihayı tanzim eden Heyeti Celile veya encümeni âli bilmem bu noktayı nasıl kabul etti? Milletın hasret ve derin bir sevdâ ile icra edeceği ilk intihapta hükümetin elinin bulunması zannınca katiyen caiz değildir. (Doğru sesleri) Belki üç beş sene sonra bulunursa korkmam. Fakat ilk intihabatta korkarım. Çünkü nakîsa iras eder. Binaenaleyh milletın, memleketin belediye heyetleri, muhtar heyetleri varken, onlardan bir heyet teşkil ettirmek kolaylığı varken, bunlardan kendilerine reis intihabı var iken, kaymakamı getirip intihap sandığının başına dikmek katiyen caiz olmaz.

DAHİLİYE VEKÂLETİ VEKİLİ VEHBI B. (Karesi) — Efendim; burada telif edilecek bir vaziyet ihdas edilmesi mümkündür. Haliha-zırda vilâyet meclisi umumileri vilâyet encümenleri vardır. Onlar tarafından gönderilecek memurlar kifayet eder. (Hayır sesleri) Madde o suretle tadil olunabilir. (Hayır sesleri)

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Efendim; Hilmi Beyefendi Dahiliye Encümeninizin noktai nazarını anlamadan böyle şeyleri söylüyor zannederim. Bu kaydı; ilk defa yapılacak intihabatta bir zaruret olmak üzere kabul etmiş idik. Binaenaleyh henüz teşekkül edecek ve şûrası olmayan nahiyelerde elbette bir şahsın riyaseti lâzımdır.

ÖMER LÜTFİ B. (Saruhan) — Belediye var.

HAMDİ NAMİK B. (Devanla) — Köylerde belediye yoktur beyefendi. Bugün hattâ nahiyelerin bâzılarında belediye heyeti yoktur.

ŞEVKET B. (Bayezid) — Muhtarlar vardır.

HAMDİ NAMİK B. (Devamla) — Binaenaleyh ilk defa teşekkül edecek şûra heyetleri için yapılacak intihabata mahsus ve bir zaruret olmak üzere bunu kabul ettik. Ondan sonraki intihabat meselesi de kamunda musarrahtır.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bu intihabi Mebusan Kanununda var.

LÜTFİ B. (Malatya) — Maddede «ilk intihabatta heyeti intihabiyeeye kaymakam tarafından tâyin olunacak memuru mahsus riyaset edecektir.» deniyor. Köylü kendi kendine yapacağı intihabatta kanunu tatbik edecek kadar rusuh gösteremez. Çünkü bu ilk intihaptır. İntihaplar gayrimuntazam ve gayrimuttarî bir şekilde cereyan etmiş olacaktır. İntihabın muntazaman cereyanını temin için behemehal bir memurun (muarrif) suretiyle bulunması şarttır. «Yalnız riyaset edecektir» kelimesi, «Nezaret edecektir» tarzında tashih edilirse, bu suretle kanunun tadili cihetine gidersek mesele halledilmiş olur. Muarrifsız bu meselenin hâlline kalkılırsa bu mesele karışır, bir türlü temizlenemez. Mesele budur, bunun için maddenin bu suretle tashihini teklif ederim.

EMİN B. (Erzincan) — Efendim, Dahiliye Encümeni burada hükümetçilikten vazgeçmiş... Halbuki mevcut nahiyelerin meclisleri vardır. Dört kişilik meclis intihabetmişlerdir. Yeni teşekkül edecek nahiyelerin ise heyeti ihtiyariyesi vardır. Lutfi Beyin söylediği gibi intihabi hüsnüsuretle idare edebilmek için bir memur terfik edilebilir. Gidecek efendiler de her halde tekmil memurinden ibaret olacaktır yine... Başka şekilde olamaz. Bu suretle eski tas, eski hamamdır. Bu memuru onlara terfik etmeli ve mevcudolan nahiyeye meclislerinin içinden bir reis intihabedilsin ve buna nezaret ederek hükümetçi zihniyetinden bir parça kurtulmuş olsun.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Efendim, Emin Beyefendinin tevehhüm ettikleri şey vârit değildir. Kendi yaptıkları gibi diyeceğim - aflarına mağruren - bunun zaruret olduğunu demin arz etmiştim. Mamafih beyefendinin buyurduğu gibi (Nezaret) kelimesini encümen de kabule taraftardır.

REİS — Efendim, Encümen de (Riyaset) in (Nezaret) kelimesiyle mübadelesini kabul ediyor Mesele yoktur.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Dahiliye Vekilimiz Vehbi Bey kendisine bir taş atılmamak cihetini iltizam etmek üzere hiç olmazsa (encümenleri) tercih buyurdular. Fakat zannederim vekil olmasalar da benim teklifimi mutlak surette kabul edeceklerdir. (Handeler) Efendim vekil beye sorarım, meselâ Ankara sancağı yarın Ankara vilâyeti oldu. Sancak; Teşkilâtı Esasiye Kanunu mucibince vilâyet unvanını alacağı için böyle söylüyorum. Vekil Beyefendiye sorarım. Muhtî günlere süren bu vilâyetin, encümenin tâyin edeceği heyetler gıyaben tâyin edileceği için, meçhulât esasınca tâyin edileceği için, ta hudutta filân veya filân kimseyi encümeni vilâyet tanıyor mu ki onları oraya lâyük görüyor? Demek ki bir kere bu vârit değildir. Pekâlâ bir kere bu bence reddedilmelidir. İkincisi encümeni hazırımız (Riyaset) kelimesi yerine (Nezaret) kelimesini kabul ediyor mu, neye nezaret edecek?

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — İntihabata..

TUNALI HİLMİ E. (Bolu) — İntihabata nezaret edecek; aynı zamanda heyetinin icraatına riyaset edecek, demek ki; yine zımnen riyaset edecek. Fakat ben bundan evvel encümene sorarım; kime riyaset edecek? İntihap heyetine... O heyet nerede? Ondan bahsedilmiyor.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — İntihabata nezaret edecektir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — İlk intihabatta heyeti intihabiyeeye kaymakam tarafından tâyin olunacak memuru mahsus riyaset edecek..

LÜTFİ B. (Malatya) — İşte canım, nezaret diye tasrih edildi..

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Bunun reisi kim olacak? Demek oluyor ki (Heyete riyaset edecek) o halde (Heyet reisini kendisi intihab eder) demek lâzımdır. İkincisi: Yukarda bahsi geçen heyetler ne vakit teşekkül ediyor? Şûraların teşekkülünden sonraki heyetler başka, henüz mevcut heyetler başkadır. Burasını izah buyursunlar.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim encümen bir şey yazarken hiç olmazsa milletin ve memleketin ahvali ruhiyesini gözetmesi lâzımdır. Pekâlâ biliyorsunuz ki, Hükümetin riyasetini, nezaretini kabul etmiyoruz. Biz Hükümete riyaset ve nezaret edeceğiz. Madem ki, milletin ve bu Meclisin efendisi köylüdür. Bizde intihabat ilk olarak mı başlıyor? Köyde de var, şehirde de var,

livada da var, her yerde vardır; ilk değildir. Sonra heyeti intihabiyeye kaymakam tarafından tâyin olunacak memuru mahsus neye nezaret edecek? Onlar bize nezaret edecek ne demektir? Milletin artık bir heyeti yok mu ki, kaymakam nezaret edecektir? Belediyesi nedir, âzası ne? Daha heyeti ihtiyariye vardır. Bunlar olduğu halde Hükümetin riyaset ve nezareti katiyen kabul edilemez. Madem ki, bu Meclis ve Hükümet halkıdır ve halk intihabatla yeni işgal etmiyor. Binaenaleyh halk kendi intihabatını kendisi yapmalıdır.

LÜTFİ B. (Malatya) — Yapamaz efendim.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Yapar efendim.

DAHİLİYE VEKÂLETİ VEKİLİ VEHİBİ B. (Karesi) — Efendim, lâyihanın (21) nei maddesinde ilk intihapta merkez nahiye muhtar ve heyeti ihtiyariyesi ve intihabatı mütaakibede nahiye müdürü ve idare heyeti intihabiye vazifesini karye kâtip veya muallimi veya karye müntehipleri meyanında okur - yazar olanlardan biri vazifei kitabeti ifa eder.. deniyor. Binaenaleyh ilk intihabatta da hangi suretle intihabata mübaşeret edileceği veya intihabat olacağı meydana... Buna nezaret etmek veya encümenin tâbiri mahsusiyle riyaset etmek, bu hiçbir vakit Hükümetin vaziyet edeceği bir mesele değildir. Vilâyet şûralarına ait bir hakkı tâbiîdir. Vilâyet Şûrası oradaki adamı bilebilir mi? Sualî vâridolmaz. Çünkü o halde vilâyet şûraları olmaz. Şûranın kazalarda âzaları olabilir. O âzalarını tavzif eder, memur eder, bu suretle bu işi görebilir ve yahut diğer bir zatı, hattâ isterse kaymakamı intihabeder. İsterse nahiye müdürünü memur eder, fakat vilâyet şûrası ve encümeni memur eder. Onun merעי doğrudan doğruya vilâyet şûrasıdır.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Hakkı tâyinini kaymakama vermekten ise, hiç olmazsa kazanın meclisi idaresine vermek daha doğru değil mi?

DAHİLİYE VEKÂLETİ VEKİLİ VEHİBİ B. (Karesi) — Bendeniz hakkı tâyini kaymakama vermiyorum. Vilâyet şûrasına, encümene veriyorum. Bütün nevahinin merkezi vilâyet şûrasıdır. Ve şöyle olmalıdır.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Nezaret tâbirine ne buyuruluyor?

VEHİBİ B. (Karesi) — Nezaret edebiliyor.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Malûmu âliniz bizde öteden beri bir usul vardır; bir işe nezaret; nezaret olunacak heyetin bir reisi bulunmasıyla meşrut ve mümkündür. Bu intihap heyetinde ise bir reis yoktur. Nezareti nereden çıkardınız?

VEHİBİ B. (Karesi) — İlk intihapta heyeti intihabiye deyince o heyetin reisi muhtardır.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Zaten kanunun kabul edilen yirmi birinci maddesinde intihabatın sureti ierası gösterilmişti. Binaenaleyh, burada intihabatı kaymakam tarafından tâyin olunacak bir memurun nezaretine vermek; Hükümet tarafından murakabeyi kabul demektir. Hükümetçe intihabata vaziyet etmek, onun istediğini yaptırmak demektir. Bendeniz, «Kaymakam tarafından tâyin olunacak memuru mahsus riyaset edecektir.» Yerine; «Karye heyeti ihtiyariyesinden en müsinninin riyaseti altında» şeklinde maddenin tadilini teklif ediyorum.

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarki) — İlk intihabın; merkez nahiyesi muhtar ve heyeti ihtiyariyesi tarafından iera edileceği 21 nei maddede musarrahtır. Vehbi Beyefendinin buyurdıkları gibi, zaten heyeti ihtiyariyenin, malûmu âliniz, reisi muhtardır. Ve riyaset vazifesini de bu madde mucibince muhtar yapacaktır. 51 nei maddenin, hiçbir mânası yoktur. Bu madde katiyen tayyedilmelidir, esasen fazla bir maddedir. Bu madde Hükümetin intihabata vaziyet vesile olmak üzere nasılsa buraya konmuştur. Bu maddeyi burada bütün bütün tayyetmek lâzımdır. Ancak, intihabat esnasında asayişin muhafazası için bir memur bulundurmak lâzımgeliyorsa biri bulundurulur. İntihabata kaymakamın müdahale etmesi doğru değildir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Bendeniz teklifimi geri alıyorum. Mustafa Beyin fikriyle müşterekim. Mustafa Beyin dediği gibi bu maddenin tayyi doğrudur.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, intihabatta selâmeti muamele için bu madde zaruri olarak yazılmıştır. Teşkilâtı Essasiye Kanunu mucibince böyle tezat maddeler olmaması için bendeniz de Vehbi Beyin fikrine iştirak ederek bir takrir veriyorum. (İlk intihapta vilâyet şûralarından gönderilecek vilâyet müfettişlerinin nezareti altında...) vilâyet şûrası birkaç müfettiş gönderir, intihabata nezaret eder. Fa-

kat prensip itibariyle kaymakam tarafından bir memur tâyini doğru değildir.

LÜTFİ B. (Malatya) — Efendim, mesele yanlış telâkki ediliyor. Bu madde Hükümetin intihabata müdahale mânasını tazammun etmez. Zaten bu kanunun 21 nci maddesinde heyeti intihabiye riyasetini muhtara vermiş ve bunu kabul etmişizdir. İntihabatın temini, selâmeti cereyanı için nezaret kelimesinden tevahhuş ediyorsak muarrif suretinde bir memur bulunsun. İntihap, ilk intihab olmak itibariyle belki birtakım yanlış ve yolsuz hareketler vukua gelir. Esnayı intihapta bir muarrif bulunur ve tarzı intihabı tarif ederse intihabın selâmeti temin edilmiş olur. Bu maddede Hükümetin intihabata müdahalesi mânasını nereden istinbat ediyoruz? Korktuğumuz nokta Hükümetin müdahalesi olmaması ise bir muarrif gönderilince bir mahzur zail olur. Bir muarrif göndermezsek intihaplar hercümereolacaktır. Bunun için; «Muarrif suretiyle bir memur gönderilecektir.» kaydını kabul ederek maddeyi bu suretle tashih edelim.

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim, Hilmi Bey biraderimiz, ilk intihabatta nezaret ve heyeti intihabiyeden maksat ne olduğunu, anlamadıklarından dolayı encümeni muaheze ettiler. Hilmi Bey, 21 nci maddeyi okusalardı, ilk heyeti intihabiyenin kimlerden ibaret olduğunu anlarlar ve beyhude yere Dahiliye Encümenini muaheze etmezlerdi.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — İtiraf ederim, zühul olmuştur.

HAMDİ NAMIK B. (Devamla) — Sonra birçok arkadaşlarımızın izahı veçhile; 21 nci maddede : Sarahaten değilse bile zimnen; - Heyeti ihtiyariye dediğimize nazaran - Riyasetin nahiye muhtarı tarafından olacağı şüphesizdir. Memura gelince; demin Lûtfi Beyefendinin teklifleri veçhile zaten encümen de; «Riyaset» yerine; «Nezaret» kelimesini kabul etmiştir. Bu da sade kuru bir nezaretten ibarettir. Sonra, Dahiliye Vekili Beyefendi şûralarca gönderilecek bir müfettiş veya memur tarafından nezaret ve riyaset edilmenin muvafık olacağını söylediler. Şimdi efendiler, her tarafta intihabatta başlandığı zaman, acaba nahiye şûralarının teşekkülü için, vilâyet şûralarının teşekkülünü mü beklemek lâzım? Bu bir... İkincisi malûmu

âliniz bu kanun ile bir kazada on, on beş nahiye daireleri teşekkül edeceğine nazaran ve her vilâyetin dört, beş kazası bulunacağına binaen; 60 - 70 müfettiş ve vilâyet şûrasının intihabedip de nahiyelere göndermesine imkânı maddi var mıdır? İmkânı maddi olsa bile bu kadar masarifi ihtiyar etmek yazık değil mi?

MEHMED B. (Biga) — Kaymakamlar da kâfi gelmez...

HAMDİ NAMIK B. (Devamla) — Efendim bu kanunla; kaymakamları nahiyelere dört, beş saati tecavüz etmeyecek bir şekilde kabul etmişiz, bir kazadan dört, beş kişi göndermek kabilidir. Fakat bir vilâyetten altmış kişi göndermek ve bunlar için masarifi ihtiyar etmek doğru değildir. Encümenin kanaati budur. Bu maddenin ipkasını ve yalnız «riyaset» yerine «nezaret» kelimesinin ilâvesi suretiyle kabulünü teklif ederim.

REİS — Efendim bu madde hakkında müzakereyi kâfi görenler ellerini kaldırsınlar... Müzakere kâfi görüldü. (Evvellâ tay teklifini reye sadaları)

Efendim maddeyi kabul etmezseniz tabiatıyla reddedilmiş olur.

Efendim mevcut bulunan takrirler altı tane dir ve hepsi tadili mutazammındır; tay için bir teklif yoktur. (Geliyor, sesleri)

Efendim şimdi Erzincan Mebusu Emin Beyden bir takrir aldım, maddenin tayyını istiyor. Tadilât da iki kısmı ihtiva ediyor. Bir kısmı, gönderilecek memur, kaymakam tarafından intihabedilmesin, Encümeni vilâyet tarafından gönderilsin. Bir de (Riyaset) kelimesi yerine (nezaret) denilsin. Takrirlerin hulâsai münderecatı budur.

HACI TAHİR B. (İsparta) — Bundan beş dakika evvel bendeniz bir tay teklifi vermiştim, o maddenin tayyını kabul etmiyerek encümene gönderdiniz. Bu madde de encümene gitsin.

REİS — Efendim, encümen bir maddeyi talebetmeyince verilmez...

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Encümen istemiyor.

REİS — Erzincan Mebusu Emin Bey; 51 nci maddenin tayyını teklif ediyor. Bu tay teklifini kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsınlar... Efendim madde tayyedildi.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Bu madde

tayyedilince bu vazifeyi kim yapar? (Kendileri yapar, sesleri)

REİS — Üçüncü Faslı okuyun.

Üçüncü Fası

Nahiyelerin vazaifi

MADDE 52. — Nahiyelerin vezaifi berveçhi âtidir :

1. Bir nahije daireisi tedariki; nahije dairelerinin yeniden inşası lâzımgeldiği takdirde bunların Devletçe kabul olunan plân ve resim mucibince vücuda getirilmesi mecburidir.

2. Tedrisatı iptidaiye Kanununa tevfiikan mekâtibi iptidaiye tesisi ile Maarifi iptidaiyenin neşri tamimi (Mektebin müceddeden inşası lâzım geldiği takdirde Devletçe kabul olunan plân ve resim mucibince vücuda getirilmesi mecburidir).

3. Nahije dâhilinde huzur ve intizamın, emniyet ve selâmetin temini.

4. Sıhhati umumiyenin muhafazası ve emrazi sâriyenin men'i sirayeti için iktiza eden tedabirin ittihazı.

5. Çarşı veya pazar bulunan mahallerde muhilli sıhhat mekûlâtın ve hasta ve zayıf hayvan luhumunun men'i fûruhtu, ekmeğin pişkin ve temiz olmasına ihtimam olunması.

6. Sokaklar ile meydanların ve pazar mahallerinin peyderpey kaldırımıyla tefrişi.

7. — Tanzim olunacak kanunu mahsus mucibince iştiraki mesai ve mükellefiyeti bedeniye suretiyle havayı ifsadeden su birikintilerinin ve küçük bataklıkların kurutulması, su meceralarının tathiri, setler inşası, şürbe salih suların kariyeye isalesi, dere ve yol kenarlarına ağaç diktilmesi, mevcut çeşmelerin, kuyuların hüsnü halde muhafazası.

8. Kanunu mahsusuna tevfiikan karye yollarının ıslahı ve karyeleri yekdiğerine veya iskele ve istasyon ve turku umumiye ve vilâyet yollarına vâsil eyliyen yolların mükellefiyeti bedeniye usuliyle alâkadara haliye inşa ve tamir ettirilmesi.

9. Hayvanatı ehliyenin ıslahı, einsi için iyi cinsinden boğa, aygır, teke ve koç tedariki.

10. Hayvanatın emrazdan temini mahfuziyeti ve emrazi sâriyei hayvaniyenin men'i sirayeti için tedabiri fenniye ittihazı.

11. Menkul ve gayrimenkul bilcümle karye emvalinin hüsnü muhafazası.

12. Nahije tarlaları ile bahçe ve bostanlarının temini iskası için icabeden ameliyatın alâkadar köylülerin derecei istifadelerine göre mükellefiyeti bedeniye suretiyle ifa ettirilmesi ve karye ahalisinin umumuna veya bir kısmına ait suların âdilâne tevzii.

13. Yetim ve metrûk çocukların ve mecnunların toplattırılması ve kaza ve vilâyet merkezlerine sevkleriyle vilâyet müesseselerinin tahtı himayesine tevdi.

14. Kabristanın hüsnü muhafazası ve icabederse mahalli ahara nakli.

15. Çarşı ve pazarı olan kurayı cesimede Belediye Kanunu ile şehirlere mevdu vazaiifin icabı hale göre ifası.

16. Nahije vazaifini icra için icabeden memurinin istihdamı.

17. Devletçe kavanin ile nahije vazaifi meyanına ithal edilecek hususatı sairenin temini icrası.

18. Her köy hususi koru, baltalıklarını ağınyarak hüsnü muhafaza eyliyecektir. Korusu ve baltalığı olmayan köyler ihtiyaçları nispetinde bunları vücuda getirmeye mecburdur.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Bendeniz üçüncü faslın heyeti umumiyesi hakkında söz isterim.

REİS — Efendim; tensip buyurursanız bu madde pek uzundur ve esaslı bir madde olduğuna nazaran fıkra fıkra müzakere edelim. (Muvafık sadaları) Efendim, bu faslın ve bu maddenin fıkra fıkra müzakeresini kabul edenler ellerini kaldırsınlar, kabul edilmiştir.

Elli ikinci maddenin birinci fıkrası hakkında söz istiyen var mı?

ABDÜLHAK TEVFIK B. (Dersim) — Bendeniz bu maddenin birinci fıkrasındaki bir tâbire itiraz edeceğim. Devlet milletin teecessümü kanunisidir, diye bâzı nazariyeler ve mütalâalar yürütülmüş ise de bunun mânayı tamı dairesinde bir inkişafı hâsil olamamıştır. Binaenaleyh birinci fıkradaki; (Devletçe) tâbiri yerine; (Hükümetçe) tâbiri konya daha iyi olur. Biz halka yaklaşmak istiyorsak; (Devletçe) tâbiri burada muvafık değildir, Hükümetçe denilmelidir.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim; insan alıştığından kolay kolay vazgeçemiyor, sonra terbiyenin tesiri insan üzerinde o kadar müessir şeyler halk ediyor ki... Bir nahije daireisi tedariki ve nahije dairelerinin yeniden

inşası lâzımgeldiği takdirde bunların Devletçe kabul olunan plân ve resim mucibince inşası suretini haydi kabul edelim. Haydi bunun ortasını bulalım. Devletçe demiyelim; Hükümetçe diyelim... Olabilir ki, köylüler fen dairesindeki, bâzı şeylere vâkıf değildirlir, diyelim. Fakat bendeniz, Devletçe kabul olunan ve mahallî vilâyet şuralarınca tâyin edilen plân mucibince diye bir fıkra ilâvesini teklif ediyorum. Mademki, çalışacak onlardır. Onlar kendilerine göre plânlarını ve dairelerini tesis edebilmelidirler.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim, Devlet kelimesi üzerinde iki arkadaşımız beyanı mütalâada bulundular. Birincisine maetteessüf itiraz edeceğim. Tevfik Bey biraderimiz tahattur buyurmaları ki; Hükümet tâbiri yanında Devlet göklerde görünür derecede yüksektir. Kendileri ifadeleriyle halkçılık noktâi nazarından beyanı mütalâa etmek istediler. Halbuki Devletçe kelimesinde; Devlet, Millet ve Hükümet denilen üç unsur esası mevcuttur. Fakat Hükümet o üç unsurdan biridir. Binaenaleyh Devlette millet vardır. Hükümette millet yoktur. Arkadaşlarımız kendi teklifleriyle milletin salâhiyetini bilâkis alçaltıyorlar. Binaenaleyh Devlet tâbiri kullanmak elbette ve elbette - eğer lâzımsa - müraceahtır ve zannınca kullanılmalıdır. Çünkü bu gün Devlet dediğim zaman eğer mücsem bir şey olsaydı şu binadır derdim. Fakat bu Meclis icraî olmakla beraber aynı zamanda milleti ve aynı zamanda hükümeti de temsil ediyor. Ve elbette vatanın toprağı üzerine kurulduğundan milleti temsil ediyor. Bu Meclisten çıkan devlet mahsulüdür. Meclisin; ne şûraların ne de nahiyelerin ve ne de sairinin işine karışmaya ihtiyac yoktur. Doğrudan doğruya buranın mahsulü olmak üzere devletçe tâbirinin bırakılmasını teklif ediyorum (doğru sesleri).

ABDÜLHAK TEVFIK B. (Dersim) — Efendim malûmuâliniz Hilmi Bey biraderimiz köylünün derdi ile, halkın alâmı ile geceli gündüzlü yandığı ve alehusus bu kürsüde defatle çırpındığı halde bu gün bendenizin bu kürsüde demin söylediğim hakiki ve doğru mütalâata maalesef itiraz ettiler. Halbuki düşünmediler ki bugün teşkil ettiğimiz Meclisin serlevhası (Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetidir) (Türkiye Büyük Millet Meclisi Devleti) denilmiyor.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Devletidir.

ABDÜLHAK TEVFIK B. (Dersim) — Müsaade buyurun. Bunun için Hilmi Beyefendinin telâkki buyurdıkları şey gayrivarttır. Binaenaleyh bendenizin zaten ilk mütalâamda serd ettiğimi birtakım kuyudatta bâzı telifatı hukukiyede (Devlet) milletin muhafızı ve tecessümü kanunisidir deniliyor. Maalesef bunun mânayı hakikisi ve mevzuu olan hakikat muhafaza edilmiyor. Bendeniz bu tâbiri kullanmak arzu ediyorum. Hükümeti mahalliye itibariyle bu suretle muamele yapılırsa daha doğru olur efendim. Yoksa bir devletin şekline, suretine, esasına itiraz edenlerden değilim.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi Hükümeti olsun efendim.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim Tevfik Bey biraderimiz (Devletçe) kelimesinin (Hükümetçe) kelimesine kalbedilmesini teklif ettiler ve bunda bâzı esbap gösterdiler. Yani Hükümetimiz halk hükümeti olduğuna nazaran bu (Devletçe) tâbiri yerine (Hükümetçe tâbiri vaz'edilsin. Halbuki efendiler bu (Devletçe) kelimesinde aynı zamanda halk da dâhildir. Fakat hükümet kelimesinde halk, zannederim, bundan harçtır. Binaenaleyh devletçe tâbirinde halk da dâhil olmak üzere daha âm ve daha şâmil-dir. Encümeniniz bu yolda kabul etmiştir. Heyeti Celileniz zannederim ki bunda tereddüd etmezler.

Sonra Halil İbrahim Beyefendi biraderimiz bu yapılacak ebniyenin aynı zamanda vilâyet şûralarınca da tetkik edilmesini teklif ettiler. Efendim bundaki gaye, bundan böyle lüzum hâsıl olduğu takdirde memleketin muhtelif aksamında inşa edilecek Hükümet konaklarının, mekteplerin karakolların ve sair mebaninin yeknesak, muntazam ve şeraiti sıhhiyeyi haiz olmasını temin maksadına mâtuftur. Binaenaleyh eğer her vilâyet şûrasının zihniyetine göre bir şekil kabul etmek lâzımgelirse zannederim ki bu muvafık değildir. Zaten eğer binaları varsa tekrar yaptırılmaya Hükümet mecbur edecek değildir. Bir bina yapmak ihtiyacı hâsıl olduğu zaman Devletçe kabul edilecek bir şekilde bir bina yapılmalıdır. Binaenaleyh bunun böyle vilâyet şûrasına tevdi edilecek bir şıkkı zannederimki yoktur efendim.

REİS — Efendim, elli ikinci maddenin birinci fıkrası hakkında müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü.

Biga Mebusu Mehmet Bey elli ikinci maddenin birinci fıkrasının tadilini teklif ediyor. Tadilnameyi okuyoruz efendim.

Riyaseti Celileye

Elli ikinci maddenin bir numaralı fıkrasının berveği zir tadilini teklif ederim.

1. — Yeni tesis olunacak köylerin Devletçe kabul olunan plân ve resim mucibince vücuda getirilmesi mecburidir.

Biga Mebusu
Mehmed

REİS — Efendim, nahiye teşkilâtıdır. Köy tâbiri yoktur efendim. Encümenin bu tadilname hakkında mütalâası var mı efendim?

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Hayır Encümen kabul etmiyor.

REİS — Biga Mebusu Mehmed Beyin şimdi okunan tadilnamesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Nazarı itibara alınmadı.

Saruhan Mebusu Ömer Beyin bir tadilnamesi var.

Riyaseti Celileye

Birinci fıkranın (Nahiye dairelerinin yeniden inşasına nahiye meclisi lüzum gördüğü takdirde) şeklinde tadilini teklif ederim.

7 Mart 1338

Saruhan
Ömer Lütfü

REİS — Bu tadilname hakkında encümence bir mütalâa var mı efendim?

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim, zaten diyoruz ki nahiyece lüzum görüldüğü takdirde nahiye şûrası tâyin edecektir. Başka bir yer tâyin etmeyecektir. Esasen bu böyledir. Kendisi lüzumu ihtiyaç hissettiği zaman yıkıp yeniden yapacaktır.

REİS — Ömer Beyin tadilnamesini nazarı itibara alanlar lütfen el kaldırsın, nazarı itibara alınmadı.

Tunalı Hilmi Beyin bir tadilnamesi var.

Riyasete

(Mecburidir) demek yanlışdır. (Cebridir) denilmesini teklif ederim.

Bolu
Tunalı Hilmi

REİS — Bu tadilnameyi nazarı dikkate alan-

lar lütfen el kaldırsın. Nazarı dikkate alınmadı efendim.

Birinci fıkra hakkındaki birinci müzakereyi kâfi görüp ikinciye geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

İkinci fıkraya geçildi. Elli ikinci maddenin ikinci fıkrası okunacak :

2. — Tedrisatı İptidaiye Kanununa tevfikan mekâtibi iptidaiye tesisi ile Maarifi iptidaiyenin neşir ve tamimi (Mektebin müceddeten inşası lâzımgeldiği takdirde Devletçe kabul olunan plân ve resim mucibince vücuda getirilmesi mecburidir.)

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Mâlûmuâli-niz bu fıkranın aynıdır. Ayrıca müzakereye mahal yoktur. (Pekâlâ, sesleri)

REİS — Bu fıkra hakkında söz istiyen yoktur. Bir tadilname var okuyunuz.

Riyaseti Celileye

54 ncü maddenin 2 numaralı fıkrasında zait cümlelerin tayyiyle âtide muharrer fıkrai muaddelenin kabulünü arz ederim.

2. Tedrisatı İptidaiye Kanununa tevfikan yapılacak mekteplerin Devletçe kabul olunan plân ve resim mucibince inşası mecburidir.

7 . III . 1338

Biga Mebusu
Mehmed

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Aynı mânanı ihtiva ediyor. Reis Bey niçin kaldıralım?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Tedrisatı İptidaiye Kanununa göre idare edilir. Mektep kabul edilen plân dairesinde inşa edilir.

REİS — Mehmed Beyin tadilnamesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmedi.

İkinci fıkranın birinci müzakeresini kâfi görüp üçüncü fıkraya geçilmesini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Üçüncü fıkrayı okuyoruz.

3. Nahiye dâhilinde huzur ve intizamın, emniyet ve selâmetin temini.

REİS — Söz istiyen var mı?

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim ta-hattur buyrulur ki, bendeniz bu üçüncü faslın hitamında beyanı mütalâa etmek istedim. Usule muvafık olmadığı dolayısıyla bendenize söz verilmeydi. Bu fıkra dolayısıyla mütalâatımı arz edeyim. Nahiye dâhilinde huzur ve intizamın em-

niyet ve selâmetin temini nasıl olur ki, bu o kadar mühim, o kadar muaddal olan bir meseleyi iki kelime ile köylüye anlatıyoruz. Vakaa yükarıki fıkralarda itiraz edecektim.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Muaddal değil, müdildir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Mudel.

BESİM ATALAY B. (Kütahya) — Mudel de değil, müdildir. Hangi bir yanlışını tashih edelim?

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Efendim, Türkçede Arabi tertipler, izafetler kalktı. İnşallah Fârisi ve Arabi kelimelerden de kurtuluruz. (Handeler) Efendim, diğer fıkralara dikkat edecek olursak şeraiti sıhhiyeden bahseden fıkralar aynı esastadır. Daha aşağı gidecek olursak yine böyledir.

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarki) — Sözü-nüzü geri alınız. Müslümanlar Arabi kelimelerden hiçbir zaman kurtulmaz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Bunların yalnız birer nikatı esasiye olmak üzere kanuna derci düşünölmüşse buna hiç lüzum yok. Çünkü bu vazaif elbette mevcudolacak ve elbette icra edilecektir.. Şu halde suveri icraiyesinden bahsetmeliyiz. Nitekim en son fıkra itirazatıma gayet güzel hak verir, nahiye vazaifi son fıkra (gürültüler) müsaade buyurun 54 ncü madde, nahiye vazaifi meyanında tadadolunan bedeneyen ifayı mükellefiyet etmiyenler ve saire deyip orada izahat veriyor. Nasıl yapılacağını ve yapılamadığı halde ne yapılmak lâzımgeldiğini tesbit ediyor. Halbuki buradan bir noktayı alıveriniz. Şimdiki fıkrayı ele alalım. Nahiye dâhilinde huzur ve intizamın sureti temini ne ile olur?. Efendiler en mühim nota budur. Acizane geçen sene takdim etmiş olduğum lâyihanın bütün mevaddı bu esas üzerine iptina edilmiş; köyde emri âsayişin köylüye verilmesi. Fakat köylüye nasıl veriliyor? Tek başıma bendeniz bunları düşünmüş olduğum halde neden encümen düşünmüyor? Nasıl veriliyor?. Bu bir sualdir. Şu halde bendeniz diyorum ki; diğer fıkralar da böylece pek müphem surette yazılmıştır. Katiyen talimatnamenin nikatı esasiyesini ihtiva etmez bir surette tesbit edilmiştir. Şu halde encümene bu faslı iade edelim. Yeni encümen müzakere ederek eksliğini düşünsün (hayır sadaları.)

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim Hilmi Beyefendinin bu kürsüye üç defa çıkıp vâkı olan beyanatından anlıyorum ki, maatteessüf bu kanunu baştan aşağı okumadan itiraz ediyorlar. Sebebi; diyorki «Nahiye dâhilinde huzur ve intizamın, emniyet ve selâmetin temini» nasıl olacaktır?. Hilmi Beyefendi kanunu okumuşlarsa göreceklerdir ki, nahiyelerin kendilerine göre jandarmaları olacağı gibi bekçi teşkilâtı da vardır. Binaenaleyh kendi vasaitiyle nahiye kendi âsayişini temin edecektir. Bu fıkranın nesini kaldırahm efendim? Lütfen bunu iyice okuyunuz. Encümeni görmemekle ittiham ediyor.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim baştan aşağı okumuşumdur. Fakat bugün artık söz almıyacağım. Belki unutmuşumdur.

REİS — Efendim üçüncü fıkra hakkında başka söz alan yok; bir tadilname var.

Riyaseti Celileye

Üçüncü fıkraya âtideki cümlelerin ilâvesini teklif ederim. (Ve bileümle mezruat mağrusatın her türlü zarar ve ziyandan muhafazası)

Biga

Mehmed

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Müsaade buyurursanız. Bu diğer maddelerde gelecektir. Bu husus da tamamen temin edilmiştir. Hattâ cezaiyî nakdi verilmek suretiyle kuvvei tedibiye konulmuştur. Bu aynen kanunda mevcuttur. Bunun maddeye ilâvesine lüzum yoktur. Ve taallûku da yoktur efendim.

MEHMED B. (Biga) — Tadilnameyi geri alıyorum.

REİS — Mehmed Bey tadilnamelerini geri aldı.

Üçüncü fıkranın birinci müzakeresini kâfi görüp dördüncü fıkraya geçilmesini kabul edenler. Lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Dördüncü fıkraya geçtik.

4. Sıhhati umumiyenin muhafazası ve emrazi sâriyenin men'i sirayeti için iktiza eden tedabirin ittihazı.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Efendim bu fıkra pek mühimdir. Ve zannederim Nevahi Kanununun köylülere temin edeceği büyük menfaat de menafii sıhhiye olmak lâzımgelir. Binaenaleyh maddede (iktiza eden tedabir) gibi gayet müphem bir şey görüyorum. Bâzi livala-

rımızda ve bâzı kazalarımızda tabip yok iken, nahiyelerimizde elbette bugünlerde tabip buldurmak ve hattâ şu beş on sene zarfında tabip buldurmak imkânı yoktur. Binaenaleyh bendeniz şu şekilde bir tadiname teklif ediyorum. Sıhhiye Vekâletine geçen sene Teşkilâtı Esasiye Kanununa tevfiikan Sıhhiye Encümenine bir veçhe tâyin edildiği zaman köyler, şehirler ve saire için bir talimatname nesredilmesi temenni edilmişti. İşte o Sıhhiye Vekâletince nesredilecek talimatnameleri tamamiyle ihtiva edecek bir fıkra koyuyorum. Onun kabulünü rica ederim. Bir kere köylerde içilen sulara katiyen riayet edilmiyor. Hastalıkların çoğu suların açıkta gelmesinden ileri gelir. Sonra hiçbir köyde hâşa huzurunuzdan def'i hacet edecek yer yoktur. Onları yaptırmak icabeder. Bunları bendeniz Sıhhiye Müdürü bulunduğum zaman bilvesile yaptırmış idim. Bâzı emrazı sariye dolayısıyla Sıhhiye Vekâletinin yapacağı talimatnamelere tevfiikan onları harfiyen yapmaları için bir şey tahmil edecek olursanız çok iyi hizmet etmiş olursunuz efendim.

Dr. TEVFIK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim söyleyeceğim gayet kısadır. Arkadaşım esbabı mucibesini serd etti. Yani ittihaz edilecek mukarrerat ve tedabiri herkesin keyfine ve her köyün keyfine bırakmak, muhtelif usullerle içtihat etmek, umuru sıhhiyeyi çorbaya çevirmek demektir. Devletin kabul edeceği muayyen birtakım tedabir lâzımdır. Yoksa birçok usuller kitaplarda zikredilmiştir. Oraya giden zat onu tatbik edeceğim derse birisi karantina yapar, diğeri başka bir şey yapar, sonra bunun içinden çıkılmaz. (İktiza eden tedabirin ittihazı) demek doğru değildir. Bendeniz şahsi vâhidin mesili fenniye de sahibi salâhiyet olduğuna kail değilim. Binaenaleyh sağlam bir esasa istinadetmek için (Meclisi Âlii sıhhi mukarreratına tevfiikan) deriz çünkü her memleket mütemadiyen bir Meclisi Sıhhiye muhtaçtır. Ve muhtacolmuştur. Onun ittihaz ettiği en son mukarrerat, tedabir, fennin en son emrettiği esasata mütedairdir. Onlardan köylerin hissesine düşen şeyleri de tâyin etmişlerdir. Hepsı kavaidi sıhhiyedir ve hepsi hakkında birçok sıhhi kaideler serd edilmiştir. Halbuki işlerin hemâhenk olması şarttır. İttihaz edilen tedabirin semeredar olabilmesi için, memleketin her karyesinin her hücresinin ayrı, ayrı ve muhtelif yola gitmekte değil, yeknesak muayyen ve

mütemerkiz usullerle mesaisi muhassalası semeredar olacağı kanaatindeyim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim Anadolu'nun en mühim dertlerinden birisi de bu maddede geçiyor. Asırlar geçmiştir, hâlâ bu millete helâ yaptırmak öğretilmemiştir. Her hangi köye giderseniz bu ihtiyaç gayet bârızdır ve muzir neticeler vermektedir. Bunun için bu maddenin baş tarafına (Umumi ve hususi helâlar inşası) cümlesi ilâve edilmelidir. Yani köylünün şu maddeden anlayıp tatbik edeceği madde şudur. Emrazı sariyeyi nasıl defedecek?.. Bunun hakkındaki tedabiri kendi kanaatine bırakıyoruz. O düşüncektir. Hasta hayvan ne olacak? Bunlar tedricen mahallî şûraların ikmâl edeceği şeylerdir. Bunun hakkında ne kanun yapsanız faidei ameliyesi olmayacaktır. Yalnız bugün yapabileceğimiz, gerek gübre terakümlerini ve gerekse köy dâhilinde açık helâların bulunmasını menedersek bugünkü hizmetimiz bununla bitecektir. Buyurdıkları gibi, böyle vâsi, ilme, fenne taallûk eden hususata köylü ihtimal ki, kaani olacaktır. Hattâ hasta bir hayvanı diğer bir yere kaldırmak kudretinde bile değildir. Tabii bu suretle bunu bugün düşünecek değiliz ve onlar da düşünecek vaziyette değildir. Bunu istikbale terk edeceğiz. Mamafih ihmal değil, imâr için, mahallî şûralar da tabii bu ihtiyaçları tedrici surette ikmâl edecektir. Şu teklifim veçhile umumi helâların maddenin başına ilâvesini teklif ediyorum.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim madde sıhhati umumiyenin muhafazası ve emrazı sâriyenin men'i sirayeti için iktiza eden tedabirin ittihazıdır diyor. Bundan her hususta doktorunu, sıhhiyesini, eezasını, her şeyini nahiyeye tedarik edecek gibi bir mâna anlaşılıyor. Halbuki buna zaten imkân yoktur. Malûmuâliniz emrazı sariye nizamnamelerinin ekserisinde vardır. Meselâ; çiçek hastalığı zuhur ederse heyeti ihtiyariye derhal Hükümete haber vermekle mükelleftir. Sonra vebayı bakari zuhurunda tedabir ittihaziyle derhal Hükümete haber vermekle mükelleftir, gibi bir tâbir vardır. Yine bu hususta olsa olsa nevahinin yapacağı da aynı tedbirdir efendim. Fıkranın (tedabiri iptidaiye ittihaziyle derhal hükümete ihbarı keyfiyet eder) şeklinde tashihini teklif ediyorum. Yapacağı da zaten budur. Meselâ çiçek hastalığı zuhurunda derhal gelir, kazaya malûmat verir efendim.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim; Teşkilâtı Esasiye Kanununda sıhhi muamelât dahi vilâyet şûralarına bırakılmıştır. Şûra kanunu lâyihası geldiği zaman bittabi sıhhiye muamelâtı umumiyesi hakkında dahi bu kanunda birtakım mevât olmalıdır. O vakit bu mesele mevzuu münakaşa olacaktır. Köyler, nahiyeler vilâyet şûralarına merbut olduğu için ve vilâyatta sıhhiye işleriyle iştigal eden zevat mevcudolacağı için ayrıca burada «Meclisi Âlii Sıhhi Talimatnamesi dairesinde hareket olunacaktır» tarzında bir madde tesbitine lüzum yoktur. Meclisi Âlii Sıhhi Talimatnamesini zikretmek suretiyle zannediyorum ki, yine merkeziyete gitmiş oluyoruz. Köylerde, nahiyelerde alelâde yapılması lâzımgelen birtakım tedabiri sıhhiye ve tedabiri hıfzıssıhha vardır ki bunlar, pek bedihi ve aşikâr olan şeylerden ibarettir. Hattâ Emin Beyefendinin buyurdıkları meseleler dahi bu aşikâr olan şeyler cümlesindedir. Eğer biz maddeyi «Meclisi Âlii Sıhhi talimatnameleri dairesinde hareket olunacaktır» diye takyit ve tahdidecek olursak alelâde muamelâtı sıhhiyenin ierasından dahi nahiyelerin mahrum kalmış olacağı gibi bir mânâ çıkar ve onun için bu meseleyi Vilâyat Şûraları Kanununun esnayı müzakeresinde tetkik edelim. Ve bu maddeyi olduğu gibi kabul edelim, kâfidir.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Hayır, hayır çok yanlıştır.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim; Doktor Emin Beyle Doktor Tevfik Rüşdü Bey biraderimizin teklifleri cidden insani bir tekliftir. Fakat bunların nahiyelerde tatbikine zannedirim ki, imkânı maddi yoktur. Çünkü bu tedricen yapılacak bir şey; kazalarda bile dereceî kâfiyede tabip bulamadığımız halde her nahiyeye tabip göndermek ve Sıhhiye Vekâletinin talimatını harfiyen kabul ettirmek için zannediyorum ki, imkân ve zaman müsait değildir. Çünkü beyefendi, buyurduğunuz şey yani on altıncı madde mütalâa buyurulursa diyoruz ki, karye vazائفini ifa edecek memurin ile istitaatı olan nahiyeler kendilerine lâzım olan tabip, mühendis ve sair icabeden memurini fenniye istihdam hakkını esasen; biz kendimiz verdik fakat iş buyurdıkları gibi sıhhiye dairesinin talimatını tatbik etmek için muktedir eller bulmak lâzımdır.

Sonra Hüseyin Avni Beyefendinin lâğımlar hakkında bir teklifi vardır. Onu encümeniniz ka-

bul ediyor. Bu da yedinci fıkraya temas eder. Orada diyoruz ki: Kanunu mahsus mucibince iştiraki mesai ve mükellefiyeti bedeniye suretiyle havayı ifsadeden su birikintilerinin, bataklıkların kurutulması ve su mecalarının tathiri, sedler inşası, suların karyeye isalesi, dere kenarlarına ve sair mahallere ağaç diktirilmesi, mevcut kuyu ve çeşmelerin muhafazasına itina edilmesi gibi kayıtlar vardır. Bu fıkraya geldiğimiz zamanda Hüseyin Avni Beyin tekliflerini kabul ederiz.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Efendim, bendeniz işin en kestirmesinden gitmiştim. Halbuki mesele anlaşılmadı. Tavzihi lâzımgeldiğini anlıyorum.

Şimdi efendim, evveleminde Tevfik Rüşdü Beyle aramızda bir ihtilâf yok. Filhakika bu gibi mesaili sıhhiyeyi Sıhhiye Vekâleti yapamaz ve yapmamalıdır. Her halde onun ilmî ve istişari bir Meclis olan Meclisi Âlii Sıhhidin çıkması lâzımdır. Hattâ hareketini yani sıhhi muamelâtta hattı hareketini gizmesi lâzımgelir. Meclisi Âlii Sıhhiye riyaset eden ise Sıhhiye Vekilidir. Binaenaleyh o zata, yani Sıhhiye Vekâletine o hakkı vermekliğim hotbehot vermek değil ve onu kendisi yapsın mânasına değildir. Elbette bu gibi mesailde Meclisi Âlii Sıhhiyin vereceği karara ittibaen hareket edecektir. Bunun için aramızda Tevfik Rüşdü Beyle bir ihtilâf yoktur.

Sonra Hamdi Bey buyurdular ki: Kazalarımızda bile doktor yok. Nahiyelerimize nereden doktor bulacağız? Sıhhiye Vekâletinin yapacağı talimatı harfiyen nasıl nahiyeler tatbik eder? Bu gayet basittir; efendiler şimdi emrazi sâriyenin gelmesi, başhea iki veyahut üç membadandır. Birisi Hüseyin Avni Beyin bahsettikleri helâsızlık meselesi, ikincisi suların açık saçık bulunması meselesi, üçüncüsü de pislik, kehle ve sairedendir. Binaenaleyh Sıhhiye Vekâletinin burada yapacağı talimatname gayet basit olur. İsterseniz onu Meclisi Âlinizden geçiriniz. Meselâ diyecek ki; üstü açık su bulunmayacaktır. İçme suyu künk dahilinde bulunacaktır. İkincisi; her evde şu kadar derinlikte bir helânın bulunması mecburidir. Ve bu yaptırılabilir. Çünkü bunu defaatle yaptırıldı, bitteerübe sabittir. Üçüncüsü; köyde bir tek hamam yapılabilir. Köylü bunu tedabiri sıhhiye sırasında yapılacak bir talimatname ile kolaylıkla anlar ve bu köylülere kaabili tatbiktir.

Basri Beyefendi merkezietten bahsettiler. Böyle umuru sıhhiyeyi Sıhhiye Vekâletinin yapacağı talimatnameler dairesinde tatbik etmek, sıkı bir merkeziete gitmek demektir, dediler. Bu doğrudur, fakat mesaili sıhhiye, içtihadı bir mesele değil, ilmî bir meseledir. Arkadaşlar, her doktorun içtihadı başkadır. Hattâ umuru sıhhiye bir tabibin, beş tabibin yapacağı bir iş değildir. Ancak sıkı bir merkeziet sayesinde ve ilmî bir heyetin kararı sayesinde olabilir. Evet merkeziete doğru gitmelidir. Bir heyetin vereceği kararlar dairesinde hareket edilmezse mucibi felâkettir.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Doktor Bey, ilk defa memlekette ısıtmayı geçiriniz, şimdilik bu kâfidir. Memleket bu yüzden mahvoluyor. Sizden başka bir şey istemiyoruz.

OPERATÖR EMİN B. (Devamla) — Efendim, bu meselelerin tatbikini mahallerine bırakıyoruz. Onlar hekim tutacak, ezane açacaklardır, fakat onun ilmî ihtisası olan aksamını da köylere bırakmak doğru değildir. İcabederse onu tadil edersiniz.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Efendim, Meclisi Âli Sıhhiinin vasayayı sıhhiyeyi haiz olarak yapacağı talimatlara kimsenin itirazı yoktur. Maksat sıhhati umumiyeyi muhafazadır.

REİS — Dördüncü fıkranın müzakeresini kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın... Müzakerre kâfi görüldü.

Efendim, mevcut tadilnamelerden Hüseyin Avni Beyin takriri vardır.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Reis Beyefendi demin arz ettim ki, Hüseyin Avni Beyefendinin teklifini yedinci fıkramızda kabul ediyoruz.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Lüzum yoktur efendim, esasen talimatnamenin başına geçecektir.

REİS — Efendim, Encümen Hüseyin Avni Beyin tadilnamesini kabul ediyor. Yedinci fıkraya dâhil edilmek üzere encümene veriyoruz.

Operatör Emin Beyin tadilnamesini reye arz edeceğim.

Riyaseti Celileye

Dördüncü fıkranın berveçhi âti tadilini teklif ederim.

8 Mart 1338

Bursa Mebusu
Operatör Emin

Sıhhati umumiyenin muhafazası ve emrazi sâriyenin men'i sirayeti için Sıhhiye Vekâletince neşredilen talimatnamelere tevfikân tedabiri lâziminin harfiyen icrası.

Riyaseti Celileye

İşbu fıkraya Meclisi Âli Sıhhi mukarreratına tevfikân cümlesinin ilâvesini teklif ve rica ederim.

Menteşe Mebusu Doktor
Tevfik Rüşdü

Riyaseti Celileye

Fıkranın nihayetine yani ittihazı kelimesiyle (Kâf) harfi kaldırılarak yerine (Tedabiri iptidaiye ittihaz ve derhal kazaya malûmat itası) fıkrasının ilâvesini teklif ederim. 7 Mart 1338

Yozgad Mebusu
Süleyman Sırrı

REİS — Süleyman Sırrı Beyin tadilnamesi, maddenin son fıkrasında ufak bir tadilât yapılması zımındadır.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Reis Bey, bu madde hakkında bir şey arz edeceğim.

REİS — Operatör Emin Beyin tadilnamesini reye arz edeceğim.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Emin Beyefendi buyuruyorlar ki, bunun katiyen bu yolda tatbiki lâzımgelir. Biz encümençe diyoruz ki; Meclisi Âli Sıhhiinin vasayasına taallük eden talimatnamelerin bir mecburiyet tahtında kabulüne imkân yoktur. Çünkü küçük sıhhiye memurları bulmak imkânı olmadığı zımındayız. Yani biz diyoruz ki; Meclisi Âli Sıhhiinin vasayayı sıhhiyesini natık olan kısmını kabul ederiz. Tatbiki hususunda ikinci fıkrâ olarak kabul ediyoruz efendim. (Hiç hacet yok, sesleri)

REİS — Encümen tarafından lâzımgelen izahat verildi. Emin Beyin tadilnamesini nazarı dikkate alanlar lütfen ellerini kaldırsın. Nazarı dikkate alınmadı.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Aşkolsun, efendiler...

(Tevfik Rüşdü Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Nazarı dikkate alanlar lütfen el kaldırsın nazarı dikkate alınmadı.

(Süleyman Sırrı Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Bu takrir hakkında Encümenin mütalâası var mı?

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Yalnız Meclisi Âli Sıhhiinin vasayayı sıhhiyeyi natik olarak vereceği talimatın hüsnü tatbikini ikinci bir fıkra olarak kabul ediyoruz.

REİS — Süleyman Sırrı Beyin tadilnamesini nazarı dikkate alanlar lütfen el kaldırsın. Nazarı dikkate alınmadı.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Usulü müzakereye ait söyleyeceğim.

Efendim; sıhhati umumiye mesailinde Sıhhiye Encümenini de dinlemek lâzımgelir. Benim Sıhhiye Encümeni ile alâkam yok. Yalnız şahsım namına arzı mutalâa ettim. Binaenaleyh; Dahiliye Encümeni sıhhati umumiye meselesinde sahibi ihtisas olamaz Her halde Sıhhiye Encümeninin fikrinin de alınması lâzımdır.

REİS — Dördüncü fıkrayı encümen istiyor. Takrirler de nazarı dikkate alınmadı. (Fıkra encümene gidemez, sesleri)

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Arz ettik, efendim; bu fıkrayı ilâve edeceğiz ve Heyeti âliyenize arz edeceğiz. Emin Beyin fıkrası değildir. Beyefendiler, encümen şu şekilde kabul ediyor. Meclisi Âli Sıhhiinin vasayayı sıhhiyesinin hüsnü tatbikinin fıkraya ilâvesi. Bu Emin Beyin teklifi değildir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim, onu biz esasen reddettik.

REİS — Malûmuâliniz müstaceliyet kararı yoktur. İkinci müzakeresi de vardır. Encümenin bir noktai nazarı varsa ikinci müzakeresinde rüfeka bir tadilname verirler.

Dördüncü fıkra hakkında müzakereyi kâfi görüp de beşinci fıkraya geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

On dakika teneffüs edelim de müzakeremize ondan sonra devam edelim.

Hitamı müzakere ; Saat : 3,15

İKİNCİ CELSE

Açılma saati : 3,30

REİS — Birinci Reisvekili Hasan Fehmi Beyefendi

KÂTİP : Hakkı Bey (Van)

REİS — Celse küşadedildi.

5. — TAKRİRLER

1. — *Ankara Mebusu Mustafa Efendinin, mükellefiyeti ziraiye hakkındaki emrin geri alınmasına dair takriri*

REİS — Müsaadeniz olursa bir takrir var, okuyalım :

Riyaseti Celileye

Bugünkü evrakı havadiste neşrolunan mecburi ziraat tedbirine cümleliz muttali oldunuz. Bu hususun hiçbir faidei amelîyesi yoktur. Zira arazisi ve vesaiti istihsaliyesi olanlar zeriyaat yapmaya mecburdur. Tebyin ve tebliğe hacet yoktur. Hazırlanmış tarlası ve vesaiti olmıyanlar için şu zamanda tedarik imkânı yoktur. Bütün

tün reneberler kadınlarına varıncaya kadar zeriyaatla meşguldür. Nadas olmuş bir tarlasını boş bırakamaz. İhzar olunmadık tarlaya tohum atmak bu havalide faidesiz ve heder olur. Şimdi ihzar edip zeri etmeye ne vaktin müsaadesi ve ne de hayvan bulmak imkânı vardır. Netice bu tazyik sebebiyle köylünün nefsi için ektiği tohum ve tarlayı bir parça menfaat mukabilinde muvazaaten tüccarlarla müşterek göstermektedir. Binaenaleyh, mecburi zeriyaat yaptıracağız, diyerek ahaliyi tazyik ve fena yollara sevke sebebilmaktan başka bir faidesi olmıyan bu teşebbüsten vazgeçerek kabili tatbik olacak çarelere tevessül olunmasını istirham ile takririmin İktisat Vekâletine havalesini teklif eylerim.

6 Mart 1338

Ankara Mebusu
Mustafa

REİS — Tensip buyurursanız müzakere açalım. Yok yalnız talep veğhile tasviben İktisat Vekâletine havale buyurursanız müzakereye lüzum kalmaz, efendim. Şimdi müzakere açtığımız takdirde ruznameye alınmasını evvelden teklif edeceğim. Teklif hakkında müzakere açmayı tensip buyurursanız müzakere açalım, bir de İktisat Vekâletine havalesini reyi âlinize vaz' edeceğim. Takririn İktisat Vekâletine tasviben havalesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Ekseriyetle kabul edilmiştir, efendim. (Meclis ziraat yapmasın, demez, sesleri) Efendim, tasviben, diye reye koydum, rica ederim, tasviben söylemek şartıyla reyimize arz etmiştim. Binaenaleyh, takrir bu şekilde kabul edilmiştir.

BESİM ATALAY B. (Kütahya) — Bir avuç tohum atılsa faidedir, efendim. Nasıl olur bu?

REİS — Tasviben İktisat Vekâletine havalesi kabul edildi.

HACI MUSTAFA Ef. (Ankara) — Karar verildi, vakta, ama mesele nedir; bakınız ne oluyor? Bir kere hiç olmazsa o cihetleri izah edeyim. Kabul ettiyseniz, şimdi o ne yapacaktır, bilmem ki. Müsaade buyurunuz, efendim, mesele anlaşılmadı. İzahat vereyim.

3. — ÂZAYİ KİRAM MUAMELÂTI

1. — *Burdur Mebusu Ali Ulvi Beyin, mâlûliyetine binaen muhassasatını tamamen almak şartıyla Meclise devamda muhayyer bırakılmasına dair takrir*

REİS — Efendim, daimî olan hastalığına mebni Burdur Mebusu Ali Ulvi Beye mezuniyet verilmesi hakkında 38 imza ile bir takrir vardır. Yoklamalarda mevcut göstereceğiz. Daimî olan hastalığından dolayı mazur göreceğiz. Ali Ulvi Beyin tam tahsisatiyle mezuniyetini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

On beş imza ile bir meselenin hâfi celsede müzakeresi teklif ediliyor. Samiin lütfen salonu terk etsin.

Hafi celse kabul edilmedi. Celse âlenidir. Devam ediyoruz.

SELÂHADDİN B. (Mersin) — Müzakereye geçilmezden evvel iki kelime söylemekliğime müsaade ediniz. Hakkı kelâm meselesi için Heyeti Umumiye bir söz söyleyeceğim. Celse âlenidir. Müsaade buyurun bir iki kelime arz edeyim.

Heyeti Âliyeniz hakem olduğuna göre her

hangi bir arkadaşınıza söz verilmelidir. Fakat bendenizce mevzu olan mesele memleketimizin bir kıtasına taallûk ettiği için belki sadre şifa verir bir şey vardır. Bir kere arkadaşımızı dinliyelim. Bilâhara memleket için mucibi menfaat bir noktası bulunuyor da bugün mektum kalırsa bilâhara müteellim oluruz. Millete karşı biz mesul oluruz. Onun için söyleyecek zat söyleyeceğini söyledikten sonra hükmü verecek yine Heyeti Âliyenizdir. Bunda çekinecek bir taraf yoktur.

İkinci bir nokta bu bir kere celsei âleniyede okunmuştur. Heyeti Umumiye bunu görmüş ve dinlemiştir. Bunun için bu hususta musırran mühim bir madde söyleyeceğini söyleyen ve arzu eden arkadaşımızı dinlemek doğrudur. Bundan ihtiraz edersek âtiyen tevellüdedecek mesele Meclisi Milliye aidolur. Sonra efendim, havalii şarkiyeye bâzı arkadaşlarımızın izamı hakkında Büyük Millet Meclisi Reisinin bir tezeresi okundu. Bendeniz bunu Hâkimiyeti Milliye ile muvafık göremiyorum. Çünkü ortada bir meselei askeriye yoktur. Bir meselei dahiliye mevzudur. Ve bittabi bu meselei dahiliyeyi tetkik için Meclisi Âli arkadaşlarımızdan en ziyade salâhiyettar olanları tâyin edebilirdi. Binaenaleyh Meclisin hakkına tecavüz edilmiştir. (Sadet haricinde sesleri.)

REİS — Efendim, müsaade buyurun tamamıyla sadet haricine çıkmıştır.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Sadettir efendim. (Gürültüler.)

Hepinize dikkat ediyorum. (Gürültüler)

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Mevzuu müzakere varken sadet yoktur, ne demektir? (Gürültüler)

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Hakkı kelâmıdır. Hepinize dikkat ediyorum, Beyefendiler. (Gürültüler) Meclis sizindir.

FAİK B. (Edirne) — Meclise karşı taaruz etmeyiniz. Meclisi o kadar istihfaf etmeyiniz. (Gürültüler)

SALÂHADDİN B. (Devamla) — Bendeniz hakkı kelâm arzu ediyorum. Hakkı kelâm Meclisi Âlinin mesuliyetten münezzehe olması için lâzımdır. Ortada bir teklif vardır. Ortada mühim bir nokta vardır. Dermeyan edilmesi lâzımdır. Bu noktayı nazardan söylüyorum. Meclisin hâkimiyeti milliyesi rahne-

dar ediliyor. Meclisin hâkimiyeti tecelli etmelidir. Bunun tecelli etmesi için memleket dâhilinde şurada burada vukuagelen hâdisata gönderilmesi lâzım olan zevat buradan intihabedilirse; bunun hakkında bize bir teklif gelir. Belki biz kabul ederiz. Fakat kabul, ademikabul Meclisi Âlinin kararına vâbeste olmalıdır. Binaenaleyh burada bir şekli noksanı vardır. Efendim. (Gürültüler) ihtimalki, mühim bir teklif idi. (Mesaili askeriyeğe ait idi sesleri)

Op. EMİN B. (Bursa) — Yaptığımız kanundaki salâhiyetle yapılmıştır;

YUNUS NÂDİ B. (İzmir) — Reis Bey, zatiâlinize soruyorum. Reddolunan bir teklif üzerine beyanatta bulunmak için nasıl bir mesâğı kanunî vardır?

REİS — Efendim sadetten çıkmayınız rica ederim.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Efendiler dün Meclisin hâkimiyetine taarruz edilmiştir (hayır, hayır sesleri)

ALİ B. (Karahisarı Sahib) — Salâhaddîn Bey artık çok oluyorsun..

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Burada hakki kelâm yok mudur?

ALİ B. (Karahisarı Sahib) — Senden başka sahibi hamiyet yok mudur?

ALİ B. (Amasya) — (Ali Bey Karahisara hitaben) Sana ne oluyor? (Şiddetli gürültüler)

REİS — Rica ederim oturunuz..

Efendiler, Nizamnamei Dahilî mucibince sizi sükûnete davet ediyorum. Susunuz..

Efendim, ruznamei müzakeratımıza geçiyorum. Nevahi Kanununun 52 nci madesinin beşinci fıkrasındayız.

5. Çarşı ve pazar bulunan mahallerde muhilli sıhhat menkûlâtın hasta ve zayıf hayvan luhumunun men'i fûruhtu, ekmeğin pişkin ve temiz olmasına ihtimam olunması.

REİS — Efendim beşinci fıkra hakkında söz söyleyen var mı? (Yok sesleri)

Tâdilname de yok. Beşinci fıkranın birinci müzakeresini kâfi görüp altıncı fıkraya geçilmesini kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

6. Sokaklar ile meydanların ve pazar mahallerinin peyderpey kaldırımıyla tefrişi.

REİS — Efendim, altıncı fıkra hakkında söz

istiyen var mı? Tâdilname de yok. Altıncı fıkrayı kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

7. Tanzim olunacak kanunu mahsus mucibince iştirâki mesai ve mükellefiyeti bedeniye suretiyle havayı ifsadeden su birikintilerinin ve küçük bataklıkların kurutulması, su mecralarının tathiri, sedlerin inşası, şürbe salih suların karyeye isalesi, dere ve yol kenarlarına ağaç diktilmesi, mevcut çeşmelerin ve kuyuların hüsnühalde muhafazası

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Şimdi efendim, yedinci fıkraya ithal edilmek üzere Hüseyin Avni Beyefendinin bir teklifi vardır. Onu dördüncü maddede arz etmiştim ki, kabul ediyoruz. Tekliflerinde Hüseyin Avni Bey diyorlar ki, (Hususi ve umumi helâlar inşası) malûmuâliniz köylerde ve kasabalarda gazino gibi umumi yerler yoktur ki, umumi helâlar kaydedilsin. Onun için bizim kabul ettiğimiz şekil her haneye hususi helâlar inşası. Köyde, karyede ne kadar bina varsa hepsine bir hususi helâ inşasını düşündük. Bir de köylerde en ziyade havayı ifsadeden gübrelerdir. Bunların da havayı ifsadedemeyecek yerlere döktürülmesi kaydını ilâve ediyoruz.

ABDÜLGAFUR Ef. (Karesi) — Efendim, yedinci fıkrada bâzı müessesatın hüsnümühafazası zikrediliyor, nahiyelerde, köylerde birçok müessesatı hayriye ve diniye vardır. Bunlardan birisi de Heyeti Celilenin malûmu olduğu üzere cevami ve mesacidi şerifedir. Çeşmeler düşünülüşü gibi cevami ve mesacidi şerifeği de düşünmek lâzımdır. Gerçi köylüler onların umranını, muhafazasını düşünüyorsa da her halde bu kaydın ilâvesini teklif ederim. Mevcut çeşmelerden evvel mevcut cevami ve mesacidi şerifenin, çeşmelerin, kuyuların hüsnühalde muhafazası denilmelidir. (Takrir veriniz sesleri)

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Abdülgafur Efendi Hazretlerinin tekliflerini encümen namına kabul ediyorum.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim, bendeniz bu kanuna tanzim olunacak kanunu mahsus mucibince iştirâki mesai ve mükellefiyeti bedeniye suretiyle beraber iştirâki mesai ve taksimi âmal kaydının konulmasını teklif ediyorum. İkincisi de bu bataklıkların kurutulmasından meydana çıkan arazinin, karyenin menafiine, şahsiyeti mâ-

neviyesine tahsisini teklif ediyorum.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — İştirâki mesainin nasıl kabili tatbik olduğunu izah buyursunlar.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim, şimdi bir yol yapıldığı zaman herkese metre, tul üzerine verilmelidir. İştirâki mesai üzerine suiistimal vâkı olur. Şimdi bu işin başında olan her hangi bir insan veyahut heyeti ihtiyariyeden birisi yanındaki akrabasını veyahut şunu bunu çalıştırmaz. Onlar bedava oturur, diğerleri çalışır. Eğer taksimi âmal suretiyle metre üzerine veya hesap üzerine verilirse çok güzel olur. Bu kaydın konulması lâzımdır. (İştirâki mesai) yerine (Taksimi âmal) denilirse daha iyi olur. (Şahsiyeti mâneviyesine tahsisi) kelimesinin yerine (Menafiinin nahiyenin şahsiyeti mâneviyesine tahsisi) demelidir.

İSMET B. (Çorum) — Müsaade buyurursanız bendeniz bir şey soracağım. İştirâki mesaiden maksudolan mânayı zikretsınler, bunlar mefkûre olur. Mükellefiyeti bedeniye bunun atfı tefsiri ise, mutlaka tavzihi lâzımgelir.

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Dcmin İsmet Beyefendiye, sureti hususiyede arz ve izah ettiğim veçhile buradaki; (iştiraki mesai) cümlesinin ifade ettiği mâna, hem malî, hem bedenîdir. (Mükellefiyeti bedeniye tâbiri haşiv olsa dahi haşvi melihtir. Onu tavzih için konulmuştur.

Sonra Şükrü Bey biraderimiz taksimi âmalden bahis buyurdular. Şekil, taksimi âmal mânasını ifade etmiyor. Belki diyorlar ki; işin başında bulunan insanların bir kısmı kendi akrabalarını istisna eder, diğerlerini çalıştırır. Bizim halka idareyi vermekteki maksadımız, bu gibi suiistimalâtın önüne geçmek içindir. Halk da sui idare ederse buna nasıl çare bulunacak? Binaenaleyh o maddenin bu şekilde kabulünü teklif ediyorum.

ALİ ŞÜKRÜ B. (Trabzon) — Efendim; «Tanzim olunacak kanunu mahsus mucibince», deniliyor. Yalnız, ilk defa şunu anlamak istiyorum ki, bu kanunu tanzim edecek kimdir. Dahiliye Vekâletidir. Şimdi zannediyorum ki, mazbata muharriri bey; «Vazifeyi halka bırakıyoruz», diyor. Binaenaleyh bunların yapacak olduğu işler için kendi mahallerinin hususiyetine göre, bu vazaifi taksim etmeleri daha muvafik değil mi-

dir? Yani bu işi kendilerine bıraksak, mahalline bıraksak daha güzel olmaz mı? Herkes kendi işini tanzim eder. Bu, daha iyi değil midir? Bunların her bir hukukunu kendilerine bırakıyoruz da çalışmak hususundaki hukukunu niçin bırakmıyoruz? Anlamıyorum. Kanunun bu tarzda Dahiliye Vekâletinden tanzimine mahal yoktur. Kendilerine idare hakkını verdiğimiz halk idare hususunu da tanzim eder. Zaten bizim halkımızda; (imece) usulü vardır. Bilirler ve bunu mükemmelen yaparlar. Böyle bir kanunla kendilerini takyide lüzum yoktur. Çünkü; her yerin hususiyeti başkadır, bir değildir. Bunun tayyi lâzımdır.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — (Mahallî şûraları tarafından tanzim, edilir), şeklinde kabul ederiz.

İSMET B. (Çorum) — Efendim, bendenizin izahatım şekle aittir. İştiraki mesaiden maksudolan mâna, hem nakdi ve hem amelî olarak mesai müşteriye olduğunu izah ettiler. Mükellefiyeti bedeniye, mükellefiyeti nakdiye ile içtima etmez. İştiraki mesaiden maksudolan mâna mükellefiyeti nakdiye ve mükellefiyeti bedeniye ise, burada mükellefiyeti bedeniye ona atıf ve tefsir suretiyle koymak, tahsis etmek demektir. İştiraki mesaiden nakdi şekil çıkar. Bunun için bunun tavzihini teklif ediyorum.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Efendiler, Ali Şükrü Beyin teklifi veçhile maddeden (Tanzim olunacak kanunu mahsus mucibince) ye kadar olan kısım tamamiyle hazfolunacaktır. Mükellefiyeti bedeniye suretiyle yapılabilir.

REİS — Basri Bey buyurun.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim, maddenin birinci fıkrasının tayyına encümen de muvafakat ettiği için söz söylemeye lüzum görmüyorum.

İLACI TEVFIK Ef. (Kangırı) — Reis Beyefendi Hazretleri; zannedersen ismi âcizanemi unuttunuz. Yazmadınız, ismi âcizanem Tevfik'dir.

REİS — Affedersiniz unutmuşum. İsterseniz buyurunuz.

İLACI TEVFIK Ef. (Kangırı) — Gayrı vazgeçtim.

REİS — Efendim, birinci fıkra tayyedildikten sonra maddenin diğer cümleleri için Abdül-gafur Efendinin tekliflerini encümen kabul etti.

Madde o şekilde tashih edildi, efendim. Şükrü Beyin bir tadilnamesi var.

Riyaseti Celileye

52 nei maddenin yedinci fıkrasından sonra fikiratı âfiyenin derecini teklif ederim. Ve bu bataklıkların kurutulmasından meydana gelecek yerlerin, nahiyenin şahsiyeti mânevîyesine tahsis suretinin ilâvesini teklif eylerim.

Bolu
Şükrü

REİS — Bu tadilname hakkında encümenin mütalâası var mı, efendim.

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Bu talimatname hakkındaki mütalâatımı demin arz etmiştim. Bu şekli kabul etmiyoruz.

REİS — Şükrü Beyin teklifini nazarı dikkate alanlar lütfen el kaldırsın.

DAHİLİYE VEKÂLETİ VEKİLİ VEHBI B. (Karesi) — Nahiy Meclisinin kurduğu yerler elbette kendisine aidolacaktır. Bu teklifi kabul etmemek haksızlıktır. O gibi arazi doğrudan doğruya o nahiyenin kendine aittir.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — O değildir efendim, yanlış yola gidiyoruz. Tekrar okunsun.

(Şükrü Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Efendim, fıkraya bir cümle ilâvesini teklif ediyorlar. Nazarı dikkate alanlar lütfen el kaldırsın. Tadilname nazarı dikkate alındı.

HAMDİ NAMIK B. (Devanla) — Efendim, bir fıkra ilâvesine aidolduğuna göre bunu maddenin nihayetine ilâve ediyoruz. Birinci fıkra Şükrü Bey ve Abdülga'ur Efendinin işaret ettikleri noktalar mucibince tashih ve ilâve edildi. Sonra bir cümle daha ilâve edilmiş oldu. Bu nazarı dikkate alınan takrirlerle fıkra tadil edilmiştir. Fıkranın başındaki cümleyi zaten encümen tayyetmişti. Yedinci fıkra şu şekli alıyor: İştiraki mesai ve mükellefiyeti bedeniye suretiyle havayı ifsat eden su birikintilerinin ve küçük bataklıkların kurutulması, su meeralarının tahiri, setler inşası, şürbe salih suların karyeye isalesi, dere ve yol kenarlarına ağaç diktirilmesi, mevcut çeşmelerin, cevami ve mesacidi şerifinin ve kuyuların hüsnü halde muhafazası ve her hanede hususi helâlar inşası ve gübrelerin nahiyenin havasını ifsadetmiyecek mahallere kaldırılması ve bataklıkların kurutulmasından mey-

dana gelecek yerlerin nahiyenin şahsiyeti mânevîyesine tahsisi.

REİS — Bu tadil edilen şekil mucibince birinci müzakereyi kâfi görerek sekizinci fıkraya geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

8. Kanunu mahsusuna tevfikân karye yollarının ıslahı ve karyeleri yekdiğerine veya iskele ve istasyon ve turku umumiye ve vilâyet yollarına vasleyleyen yolların mükellefiyeti bedeniye usulüyle alâkadar ahaliye inşa ve tamir ettirilmesi.

İSMET B. (Çorum) — Efendim; yedinci fıkradaki hizmet için mükellefiyeti bedeniye ile beraber mükellefiyeti nakdiye usulü kabul edilmişti. Sekizinci fıkradaki hizmet için yalnız mükellefiyeti bedeniye kabul ediliyor. Yani bu hizmet mükellefiyeti bedeniye hasrediliyor. Bendeniz mükellefiyeti bedeniye ile mükellefiyeti nakdiyenin müştereken kabul edilmesi hakkında müsaadenizle biraz izahat vereceğim. Gerek nakdi ve gerek bedeni, şahsi mükellefiyetler hiçbir vakit adaletle tevafuk etmez. Şahsi vergilerin nakit kısmı bir vâhidi kıyasiye istinadettiği gibi bedenî ifası için yapılan vâhidi kıyasi şahsın adedine taallûk eder. Mükellefiyeti bedeniye mecburen ifa edecek insanlar, gündeliğini, sıayı yevmisi ile kazanan insanlar birinci derecededir. Çünkü bunlar lüzumundan fazla nakde malik değillerdir. Gündelikle kazanan amelenin eyyamı mesaisi mütevali olmalıdır. Eyyamı mesaisi mütevali olmazsa o eyyamı mesaisinden dört gündeliğini feda edemez. Çünkü ihtiyacı yevmisini feda edemez, açıkta kalır. Halbuki amelelik etmiyerek vesaiti saire ile maişetlerini temin edenler bu mükellefiyeti bedeniyelerini ifa etseler dahi vesiti maişetlerine hâlel gelmez. Açıkta kalmazlar. Bunun için gündeliğini temin eden ameleliyi umumi menfaatle mükeller tuttuğumuz zaman onun eyyam mesaisindeki tevaliyi ve teamülü tevakuf ettirmek lâzım. Yani amele ve işinin talebini çoğaltmalıdır. İş istiyen çoğaltmalıdır. Şimdi diyecekler ki, biz amele bulunmaz diye yalnız mükellefiyeti bedeniye usulünü kabul ettik. Efendiler hakikat acıdır. Fakat feleğin sillesinden ehvendir derler. Maalesef Anadolu köylüsünün - lisanım sülüsânı demeye varmıyor - nisfi ameledir. Demek oluyor ki nisfi amele olan bu köylülerin amelelikle gündeliğini temin eden bu köylüyü dört gün mü-

kellef tutacak olursak vesaiti maişeti olanları da aynen dört gün mükellef tutacak olursak, bunlar bu dört gün mükellefiyetten terk ettikleri ihtiyacı hayatlarını gelecek günde telâfi için çalışabilmelidir. Halbuki çalışamazlar. Çünkü herkez mükellef olunca işlemezler. Bunları işletecek talep ortada yoktur. Talebi tesviye etmek lâzımdır. Ve bunların cyyam mesailerini çoğaltmak ve mütevali sây günlerini artırmak için mükellefiyeti bedeniye müterakkiyi de karşısına koymalıdır. Mükellefiyeti bedeniye müterakkiyi bırakalım. Devairi belediyenin birer nahiye daireleri olmalarına nazaran bir kasabada en çok vesaiti ümeradan, mamuriyetten, yollardan istifade eden erbabı servettir. Ameal ancak erbabı servetin gösterdiği işleri işlemekle temini hayat edebilir. Şu halde erbabı servet de dört gün mükellef olsun, haksızlık olur. Erbabı servet fazla mükellef olsun ki amelenin mükellefiyeti kendi ihtiyacatı hayatiyesini taziyek edecek mikyastan aşağı düşebilsin. Meselâ; bir nahiye dairesinde yapılacak bir müesseseye için her mükellef beş gün çalışacak ise, o omele üç gün çalışmalı ve beş günün ihtiyacını temin edecek nakdî mükellefiyetler karşısına konulmalıdır. Bundan dolayı bir nahiye dairesinde herkesin servetine göre mikyası asgari, yani bedeni mükellefiyetin mikyası asgarisi dört gün ise, o dört günlük yevmiye verebilecek mikyası esas ittihaz ederek servetine göre bir misli, üç misli, dört misli; meselâ (50) bin lira sermayesi olan bir adamla hayatını yevmiyesi ile idare eden bir adamın ifade edeceği mükellefiyet, ancak böyle müterakki usullerle, temin edilirse adalet temin edilmiş olur. Bundan dolayı bendenize sekizinci fıkraya (Mükellefiyeti nakdiye müterakkiye ve bedeniye usuliyile) kaydı konulmalıdır ki maksadı temin edebilsin. Çünkü bunun tanzimi idaresi mahallî şûralarına aittir. Bundan dolayı bu fıkranın encümence bu maksadı ihtiva edecek bir şekle konulması için tahrir veriyorum.

NECATİ Ef. (Lâzistan) — Efendim, sekizinci fıkranın son kısmı mükellefiyeti bedeniye usuliyile alâkadar, diyor. Malûmdur ki, köylere turku umumiyyeye raptedecek yollar pek mühimdir. Onlar hemen turku umumiyyeye dâhil gibidir. Mahalle arasındaki yollar ehemmiyetlidir. Bunu alâkadar yapabilir. Fakat köy-

lerden turku umumiyyeye kadar olan yollar gayet mühimdir. Bunu alâkadarana mükellefiyeti bedeniye usuliyile tahmil etmek doğru değildir, güçtür ve köylünün mağduriyetini muciptir. Bunları köylüye mükellefiyeti bedeniye usuliyile yaptırmak ile beraber turuk bedelâtına da mahsubetmelidir. Yani (mükellefiyeti bedeniye usulü ile ve turuk bedelâtına mahsuben) kaydının buraya ilâvesini teklif ederim.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim yedinci fıkranın müzakeresi esnasında da anlatmıştım, yine burada tekrar etmeye mecbur oluyorum. Bizim memleketimizde yollar taksimi âmal suretiyle gayet çabuk ve suhuletle yapılmıştır. Ve hiçbir kimseye gadredilmemiştir. Metre üzerine bölündüğü zaman, o reğber o işi tamamen bir gün evvel bitirmeye, yani dört günlük amele yevmiyesine muadil yapılacak miktarın bir an evvel çıkması için çalışarak bir saat evvel işin içinden çıkmaya herkes gayret eder ve kimse bundan mutazarrır olmaz. Bilâkis mükellefiyeti bedeniye usulünde gayet fena-suiistimaller girer. Kimse çalışmaz, öteki ona atar, beriki ona atar. Taksimi âmal ile verilirse bu yollar çabuk yapılır. Benim dediğim yalnız bu fıkraya (mükellefiyeti bedeniye) yerine (taksimi âmal) kaydının ilâvesidir. Eğer maksat yol yapmak ise bundan başka çaresi yoktur. Eğer taksimi âmal olmazsa işler mühmel kalır, yapılmaz. Mâruzatım budur efendim.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim, bu sekizinci fıkrada (kanunu mahsusuna tevfiikan) kaydı var, zannederim bahsedilen bu kanunu biz tanzim ettik. Tarihi 21 Şubat 1337 dir. Bu kanunun tesbit ettiğimiz maddelerine nazaran tarik bedeli nakdîsi mükellefiyetine tahmil edilen dört günlük amele yevmiyesine tekabül etmek üzere vilâyet şûralarınca takdir edilir. Tarik bedeli nakdîsini veremiyenler yollara sevk edilir. Yollarda çalıştırılır, bu suretle mükellefiyeti bedeniye usulü tatbik edilir. Mükellefiyeti bedeniye usulünü Nevahi Kanunundan çok evvel Meclisi Âli kabul etmiş ve bu usulü tedvin etmek suretiyle hakikaten faydeli bir iş yapmıştır. İsmet Beyefendi müterakki usullerden bahsediyorlar ve zaman zaman da bu kabîl mütalâat bu kürsüden serd edildi. Hakikaten her usulde bir mefkûre olmak lâzımdır. Fakat rica ederim, köylüyü kendi köyünün yollarını ıslah ve yahut tamir ve inşaaya sevk etmek köylü için bir

zulüm teşkil eder mi, etmez mi? Şimdiye kadar, efendiler köylüye kendi nef'ine aidolmayan birtakım angaryalar tahmil edilmek suretiyle zulmedilmiştir. Halbuki bundan sonra köylü kendi işini, kendine ait ve nafi olan mesaiyi bizzat yapmak suretiyle ilk defa olarak kendi nef'ine çalışmış oluyor. Binaenaleyh biz temenni edelim ki, bu mükellefiyeti bedeniye usulü tatbik edilsin. Yalnız tatbik kâfidir, buyurdıkları teklifi müterakki usulü bir mefkûre olabilir. Eğer bu mefkûreyi tatbik sahasına vaz'etmek için burada münakaşa yapmak icabederse 21 Şubat 1337 tarihinde tedvin ettiğimiz Kanunu tadil etmek icabeder. Ve asıl münakaşa bu kanuna taallük eder. Hoca Necati Efendi Hazretleri karye yollarının ıslahı veyahut inşa ve tamiri mahiyetindeki mesainin tarik bedeli nakdisi borçlarına mahsubedilmesini teklif ettiler, esasen 21 Şubat 1337 tarihli Kanun mucibince inşa ve tamir işleri tarik bedeli nakdisine mahsubedilecektir ve edilmek lâzımdır. Yalnız ıslah meselesi vardır ki, meselâ kendi yollarında en ufak bir ameliye ile arabaların, hayvanatın geçmesi mümkün olan birtakım işler vardır ki, bunları bir imece usulüyle ıslah etmek mümkündür. Köylü bu işleri yapmayı bir hayır kabîlinden olarak deruhde etmiştir. Bu gibi küçük ıslah amelîyeleri için - ki esasen dörder günlük mesaiyi de intacetmiyecektir - bunlara mahsubedilmesi zannedirim ki, doğru olmaz. Yalnız inşa ve tamir meseleleridir ki, mükellefiyeti nakdiyeye mahsubedilmek lâzımdır. Esasen 21 Şubat 1337 tarihli Kanunun ruhu da bunu muhtevirdir. Binaenaleyh bu maddenin aynen kabulünde menfaat vardır. Eğer İsmet Beyefendinin dedikleri mevzubahs olacak olursa bu mesele hakkındaki kanunun tadili zamanında münakaşa etmek lâzımgelir. Halbuki aradan bir sene geçmemiştir.

• **HAMDİ NAMİK B. (İzmit)** — Reis Bey, bu teklifler malûûaliniz teşaubetti. Bunlara bir şey vermek üzere encüme havale buyurunuz.

DAHİLİYE VEKÂLETİ VEKİLİ VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, bundan evvelki fıkra dan «tanzim olunacak kanunu mahsus mucibince» fıkrası kaldırıldı. Halbuki bu cümlelerin 7 nei fıkra dan kalkması hangi sebepler tahtında ise, yedinci fıkranın bir cümlesinden hattâ bir kısmından ibaret olan sekizinci fıkra dan da kalkması icabeder. Esasen sekizinci fıkra müstakil

bir fıkra değildir, yedinci fıkranın içinde mündemiç ve hattâ onun mütemmimidir. Yalnız, yolların ehemmiyetine binaen ayrıca zikredilmiştir. Öteki fıkra dan kaldırılmakta sebep ne ise, yani merkezde bir kanun yapılacak, işte Nevahi Kanunu elimizde bir misal. Beş senede çıkaracağız. Van'daki Çapakçur kazasının, bilmem İzmir'deki Bozdoğan kazalarının yollarını aynı usul tahtında meydana getireceğiz ve burada da bu kanunu tesbit edeceğiz, dersek ilâyevmilkiyame bu yollar yapılmıyacak demektir. Binaenaleyh bunu mahallî vilâyet şûraları yapacaktır. Ve o şûra yapacağı kanunda esasen söyliyacaktır. Binaenaleyh bunları burada meskût geçmek ve Vilâyet şûraları Kanununda icabederse dercetmek lâzımdır. Burada zaittir.

İkincisi; (Nahiye yollarının) demek lâzımgelir, zannedirim. Zühul edilmiştir. (Karye yollarının) denmiş ve sonra; (Nevahi ve kurayı yekdiğerine rapteden) denilmesi icabeder. Sonra, yukarda nasıl mükellefiyeti nakdiyeyi kabul ettikse, esasından bahsedilmek sizin burada da mükellefiyeti nakdiyeden bahsedilmek mecburidir, zaruridir. Çünkü; herkes bizzat çalışmaz, gidemez. İcabederse maa ziyadetin parayı verir. (Hayır, sesleri) Hem bu da lâzımdır. Çünkü; masrafı da buradan alıyorsunuz. Çivisinin, ustasının ve sairesinin parasını nereden bulacaksınız? Mükellefiyeti nakdiye ve bedeniye demeli, onun esasatı sonra tesbit edilebilir. (Takrir veriniz, sadaları) Takrire lüzum yok, Hükümet namına teklif ediyorum.

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Reis Bey bu maddeyi encüme veriniz.

REİS — Encümen bunu geri istiyor. Binaenaleyh tadilnameleri reye vaz'etmeden encüme vereceğiz.

İSMET B. (Çorum) — Reis Beyefendi, ben deniz takririmi geri alıyorum efendim.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Tadilnameler aleyhinde söyliyeciğim.

REİS — Efendim, encüme göndereceğiz. Tadil edilecek ve başka şekilde gelecek. O zaman müzakere esnasında hakkınız mahfuzdur.

9. Hayvanatı ehliyenin ıslahı cinsi için iyi einsten boğa, aygır, teke ve koç tedariki.

REİS — Efendim, dokuzuncu fıkra hakkında söz istiyen var mı? (Mecliste ekseriyet yok, sadaları) Birinci müzakeresidir. Kabulü katî yoktur. Binaenaleyh müzakereye devamda mâni yok.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim, bu fıkranın ruhuna değil yalnız tâbiratına dokunmak istiyorum. (Hayvanatı ehliyenin ıslâhı cinsi için iyi einsten boğa ve saire) deniyor, Halbuki (Hayvanatın ıslâhı cinsi için iyi einsten damızlık tedariki) demek lâzımdır. Çünkü bunun içine dâhil edilmemiş hayvanattan alınır sa nizamsız hareket edilmiş olacak. Meselâ merkebin erkeğinden ziyade dışisine ihtiyaç vardır. Bu suretle erkeğine ihtiyaç hâsıl olmaz da dışisine ihtiyaç hâsıl olur da alırsa maddede yoktur, diyerek suitefehhümü mucib olur. Onun için iyi damızlık demelidir.

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — (Hayvanatı ehliyenin ıslâhı cinsi) denilince buyurduklarımın hepsi dâhildir. Binaenaleyh tasriha lüzüm yoktur. Maddenin kabulünü teklif ederim.

REİS — 9 nu fıkra hakkında başka söz istiyen yok. Tadiiname de yok. Binaenaleyh 9 nu fıkranın müzakeresini kâfi görüp onuncu fıkraya geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

10. Hayvanatın emrazdan temini mahfuziyeti ve emrazi sâriyei hayvaniyenin meni sirayeti için tedabiri fenniye ittihazı.

REİS — Onuncu fıkra hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sadaları) tadiiname de yok, on birinci fıkraya geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

11. Menkul ve gayrimenkul bileümle karye emvalinin hüsnü muhafazası.

REİS — Efendim söz istiyen yok, tadiiname de yok. 12 nei fıkraya geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. On ikinci fıkraya geçilmiştir.

12. Nahiyе tarlalarıyla bahçe ve bostanlarının temini iskası için icabeden ameliyatın alâkadar köylülerin derecei istifadelerine göre mükellefiyeti bedeliye suretiyle ifa ettirilmesi ve nahiyе ahalisinin umumuna veya bir kısmına ait suların âdilâne tevzii.

OSMAN FEVZİ Ef. (Erzincan) — Nahiyе tarlalarıyla bahçe ve bostanlarının temini iskası için burada yalnız bir kayıt ile izah olunmasını

bendeniz teklif edeceğim. Çünkü bâzı mahallerde buğday, arpa sulanmaksızın olmaz. Onun için bahçe ve bostan ve saire mezruat kaydının ilâvesi; bir de maddenin âhar fıkrası (ve nahiyе ahalisinin umumuna veyahut bir kısmına ait suların tevzii). Sular üç türdür. Birisi cibali mubahadan gelir. Fakat örfe mülktür, alınır satılır. Öteden beri mabeyin senediyle alınır, satılır, Bu zaten öteden beri mubayaaya tâbidir. Mabe-yin senedi veyahut huccetle alınır, satılır. Bu kısım sular dâhil değildir. Burada suitefehhüm olmasın. Bu bir;

İkinci kısım sular hâli bir yerden çıkar, hiç kimsenin malı olmayan yerlerden çıkar, cereyan eder. İstiabedebildiği kadar araziye tevzi olunur ki, buna da öteden beri (hakkı şürp) denir. Bu da öteden beri bâzı mahallerde dönümüne, tarlasına mahsus taksimlerle tevzi olunmuştur. Bunun da, örfe ve kıdemine tâbi olarak kalması lâzımgelir. Üçüncü sular, ya çaydan veyahut yine bir hâli yerden, kimsenin mülkü olmayan mahalden çıkar. Fakat, bu her sene zürra beyninde taksim olunur. İşte; âdilâne taksim olunacak su, budur. Zira evvelkiler zaten taksim olunmuştur. Evvelkisi zaten mülktür, herkesin aldığına ve mutasarrıf olduğuna göre ikincisi hakkı şürptür. Kadimen arazi üzerine zaten taksim olunmuştur. Âdilâne taksimi zikrolunan üçüncü kısım sulardır ki, arz ettiğim gibi, çaylardan ve arazii hâliyeden nebaan eder. Fakat her sene köylü kendi beyinlerinde taksim ederler. Yani bu mezruata taksim olunur. İşte mezruat her ne ise oraya âdilâne taksimi için, burada tasrih olunmasını teklif ediyorum. Çünkü burada böyle zikrolunursa bir kısmın mülkü olan sular da taksime uğramak ihtimali vardır. Ve kadimen hakkı şürp olarak ve fakat örfe taksim olunagelmış ve takarrür etmiş birtakım haklar vardır. Hakkı şürp vardır. Belki bu onlara da şâmil olur. O vakit bu birtakım munazaata sebebiyet verir ve belki muhakematı münticolunur. Bendeniz burada (mülk olmayıp veya kadimen hakkı şürb olarak tevzi olunmuş olmayan miyahı mubahanın tevziatı) diye tasrih olunmasını teklif ediyorum. (Takrir verin sadaları)

DAHİLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Efendim mesele su taksiminde değil, irva edilecek arazinin her şahsa aynı nispette aynı miktarda

dönüm arazi iska edebilmesini teminden ibarettir. Binaenaleyh böyle bilmem muhasematı intae edebilecek veya edemeyecek gibi mülâhaza vârid olamaz. Bu, muhasematı izale için yapılmıştır. Binaenaleyh bendeniz on dönüm tarla iska edeceksem yani yanbaşımdaki de on dönümden fazla iska edemesin. Muvasatan taksim edilsin, diye yapılmıştır. Bu minelkadim köy ahalisine aidolan suların bu suretle mütesaviyen tevziinden ibarettir. Yoksa buyurdıkları şey vârit değildir. Binaenaleyh bu maddenin tadil edilecek kısmı yok. Yalnız efendim, burada teşettüdü efkârı mucip...

OSMAN FEVZİ Ef. (Erzincan) — Söylediğim şeyler içerisinde ahkâmı şer'îye de münderiçtir.

HAMDİ NAMIK B. (Devamla) — Müsaade buyurun efendim. Burada teşettüdü efkârı mucibolan bir mesele vardır. Yani (Karye) denmiş, (Nahiye) denecek. (Karyeye ait sular) diyor ki, bundan maksat nahiyedir. Karye değil, nahiye olmak lâzımgelir. Malûmuâliniz bir nahiye bir köyden teşekkül ettiğine ve ibaret bulunduğu nazaran yalnız bir karye ahalisine aidolan bir suyun diğer bir karye ahalisine geçmesine müsaade etmemektir. Binaenaleyh maddenin aynen kabulünü teklif ediyorum.

REİS — Efendim. Başka söz alan yok. Tadilname de yok. Fıkraı reyinize arz ediyorum. Fıkra hakkında birinci müzakereyi kâfi görüp on üçüncü fıkraya geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

13. Yetim ve metrûk çocukların ve mecnunların toplattırılması ve kaza ve vilâyet merkezlerine sevkleriyle vilâyet müesseselerinin tahtı himayesine tevdiî...

REİS — On üçüncü fıkra hakkında söz isteyen var mı?

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim insan olmak itibariyle (toplattırılmak) sözü yanlışır. O kelimenin tayyını istiyorum. «Yetim çocukların kaza ve vilâyet merkezlerine sevkleriyle vilâyet müesseselerinin tahtı himayesine tevdiî» denilmelidir.

REİS — Hamdi Namık Bey, Hüseyin Avni Bey (Toplattırılması) kelimesinin tayyını teklif ediyorlar.

HAMDİ NAMIK B. (İzmit) — Hüseyin Avni Beyin tekliflerini kabul ediyoruz. Fıkra şu

şekli alıyor. «Yetim ve metrûk çocukların ve mecnunların kaza ve vilâyet merkezlerine sevkleriyle vilâyet müesseselerinin tahtı himayesine tevdiî»

REİS — Efendim on üçüncü fıkranın encümenin son tashihi veçhile birinci müzakeresinin kifayetiyle on dördüncü fıkraya geçilmesini kabul edenler, lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

14. Kabristanın hüsnü muhafazası ve icabederse mahalli âhara nakli.

REİS — Efendim söz isteyen var mı?

ABDÜLGAFUR Ef. (Karesi) — Efendim bu kabristanların hüsnü muhafazası hakkında Dahiliye Encümeninin düşündüğünü takdirle karşılarım. Çünkü son zamanlarda birçok şehirlerde, kasabalarda kabirler üzerine türlü türlü müesseseler yapmak maksadiyle ve lüzumu mübrem olmadığı halde kabirleri âhar mahallere nakletmişlerdi. Bilhassa İstanbul'da ve İzmir'de, Aydın livasında - ki yakından vâkıfım - buralarda pek çok tahribat olmuştur. Kabristanların hüsnü muhafazası üzerimize müslüman olmak itibariyle lâzımdır. Peygamberimiz Aleyhüsselâti vesselâm efendimiz hazretleri kabir üzerine bilâmazeret basmaktan ateş üzerine basmak hayırlıdır buyurmuşlar. Binaenaleyh kabristanının hüsnü muhafazası lâzımdır. Bu hususta onu tabiî takdir eder alkışlarla karşılarım. Bir de maddede makberlerin icabederse mahalli âhara nakli cümlesi vardır. Buraya itiraz ediyorum. Bunda fukahayı kiram hazeratı ihtilâf etmişlerdir. Bâzıları kabristanın icabetse de, etmese de, zaruret olsa da, olmasa da nakli caiz değildir. Fukahadan bir kısmı da zaruret hâsıl olduğu takdirde nakline fetva vermişlerdir. Fakat bunda şart vardır. Bu nakil, arz ettiğim gibi, tahaddüs eden zaruret üzerine hâkimîşer tarafından verilecek ilâm ile olur. Yoksa keyfetefak arzu üzerine değildir. Binaenaleyh bendeniz birçok muhterem arkadaşlarımla beraber bir takrir takdim ediyorum ki, onda bu fıkranın «zaruret görüldüğü takdirde hâkimîşer tarafından verilecek ilâmî şer'i üzerine mahalli âhara nakledilir» şeklinde olmasını teklif ediyorum. (Çok doğru sesleri)

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim hüsnü muhafaza edilmesi lâzımgelen, yani umuma mahsus olan mahal yalnız kabristanlar değildir. Bu fık-

raya mera, mesire gibi umuma mahsus mahallerin de ithal edilmesi lâzımgelir. Çünkü öteden beri arazisi gayet az olan ve bu yerlere ihtiyacı bulunan birçok memleketlerde bu meralara tevavüz vukubulmakta ve daima ahali ileriye doğru atılmaktadır. Onun için mera, meydan, mesire gibi mahallerin de hüsnü muhafazası lâzımdır ve bunlarla beraber hudutları tâyin, mesahası tahdidedilmelidir. Bu yolda bir teklif yapıyorum. Kabul buyurulmasını rica ederim.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Bunu on sekizinci maddeye ilâve edelim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim Defni Emlat Kanunu baki midir? Baki ise köylü istediği yere emvat defnedemez. Çünkü Defni Emlat Kanunu mucibince İzni Sultani südur etmedikçe bir yere emvat defnedilemez. Yoksa bundan sonra salâhiyet mi veriyorlar? Serbest mi bırakıyorlar? Bu ne mâna ifade ediyor?

DAHİLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Hayır efendim onun hükmü baki değildir. Arz edeyim, malûmuâlinizdir ki, köylerde değil birçok kasabalarımızda bile birçok yerler kabristan yapılmıştır. Binaenaleyh Abdülgafur Efendi hazretlerinin de buyurdukları vehile maalesef bu yerlerde bu gibi şeyler inşa edildiğinden, yani muhafazasına dikkat olunmadığından, mekabire karşı ifası lâzımgelen hürmet yerine kabirlerimizi, ecdadımızı çiğnemek gibi halât vâkı olmaktadır. İşte lüzum gördükleri takdirde münasip görecekları mahalde bir kabristan ifraz etmekten ibarettir. Eğer idareyi halka veriyorsak. Yoksa böyle İzni Sultani bile kabristan mahalli ittihaz etmek olamaz. (İştilmiyor biraz yüksek söyleyiniz sadaları)

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Malûmuâliniz bunda başka bir illet var. Herkes cenazesini istediği yere defneder. Bunda çok serbestiyet de iyi değildir.

MAZBATA MUHARRİRİ HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Biz o salâhiyeti veriyoruz.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Nasıl vereceksiniz efendim.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Defni Emlat Nizamnamesinin muhafazai ahkâmında bir beis yok. O yine kalsın. Buna mâni değil.

HAMDİ NAMİK B. (İzmit) — Encümenin noktai nazarı budur. Heyeti Aliyeniz hâkim-

dir. Ne şekilde kabul ederseniz, ediniz, o size aittir.

MUSTAFA TAKİ Ef. (Sivas) — Efendim, bendeniz fıkranın büsbütün tayyını teklif ediyorum. Yani icabederse kabristanın mahalli âhara nakli fıkrası yokmu efendim? O fıkranın tayyını taraftarıyım. Ne onu kaydetmeli, ne de icabı şer'îyi şart etmeli. Bunun hiç lüzumu yoktur. Meselâ, bir çeşme bir mahalden diğer mahalle naklolunabilir. Meselâ, bir yol icabederse başka tarafa tahvil olunabilir. Diğer müessesatı saire bir mahalden diğer mahalle naklolunabilirken icabederse onları tasrih etmeyip de kabristana gelince neden bunu tasrih ediyoruz? Bundan maksat ne? Bunu bendeniz anlamıyorum. (İcab ediyor, sesleri) Efendim icabederse zaten yapıyor. Yapıldığı halde bunu neden zikrediyor? Bize bu, şunu ima ediyor ki, (Kabristanlar ortadan kalksın) bendeniz öyle anhyorum. Bu zaittir, tayyını teklif ederim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Zannediyorum, efendi hazretlerinin buyurdukları tevahhüm vârit değildir. Çünkü burada; «İcabederse» diyor ki, efendi hazretlerinin takriri de bunu anlatıyor. Çünkü, (İlâmı şer'î sudur ederse) gibi böyle birkaç şarta muallâk kılıyor. Binaenaleyh, böyle bir kanun zannedersen her halde faideli olacak. Çünkü, giderseniz görürsünüz ki, evvele on haneli bir köyün yanında bir kabristan varmış. Sonra köy tevessü ettikçe kabristan fena bir vaziyette kalmış, çöplükler arasına düşmüştür. Bunu nazarı dikkate alarak ya oraya emvat defnettirmemeli veyahut bir yere defni için müsaade etmeli. Çünkü, insanların yaşamak hakkı olduğu gibi defnolmak hakkı da vardır. Binaenaleyh, her halde bunda da köylüyü encümen serbest bırakmıştır. Ve çok isabet etmiştir. İzni Sultaniye de lüzum yok, imkânı da yoktur. Köyler sıkışık bir mevkide kalıyor. Bendenizce maddede isabet vardır. Bunun bu suretle kabulü muvafıktır.

REİS — On dördüncü fıkrâ hakkında müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın. Kâfi görüldü.

Riyaseti Celileye

Mevzuubahis ve müzakere olan elli ikinci maddenin on dördüncü fıkrasının berveçhi âti tadilini teklif eylerim :

(14) kabristanın hüsnümühafazası ve zaru-

ret görüldüğü takdirde hâkimüşşeri tarafından verilecek ilâmî ser'î üzerine mahalli âhara nakli.

Karesi Mebusu	Burdur
Abdülğafur	Mehmed Âkif
İzmir	Karesi
	Aydın
Hacı Süleyman	H. Basri
	Emin

MUSTAFA TAKİ Ef. (Sivas) — Efendim, mesele mühimdir. Ekseriyet yoktur.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Kabristan ittihazı bir köylünün hakkı sarihidir. Bu takrir yalnız bir mevtayı bir yerden kaldırıp diğer yere nakli hususundadır. Yoksa köylü isteği yeri kabristan ittihaz edebilir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Edemez efendim.

REİS — Efendim; başka söz alan yok. Okunan takriri nazarı mütalâaya alanlar lütfen ellerini kaldırsın. Nazarı dikkate alındı efendim.

Riyaseti Celileye

14 ncü maddenin «Kabristanın hüsnü muhafazası ve ağaçlar ile tezyini ve ilâ...» surette tadilini teklif ederim.

Kars
Ali Rıza

Riyaseti Celileye

14 ncü fıkradan (ve icabederse mahalli âhara nakli) cümlesinin tayyini teklif ederim.

7 Mart 1338

Sivas

Mustafa Taki

REİS — Sivas Mebusu Mustafa Taki Efendi, «icabederse mahalli âhara nakil» cümlesinin tayyini teklif ediyor. Fakat, diğer teklif nazarı itibara alındığı için onun reye vaz'edilmesine lüzum kalmamıştır.

Riyaseti Celileye

14 ncü fıkranın berveçhiâti tadilini teklif ederim.

Kabristanlarla mera, mesire, meydan mahallerinin hüsnü muhafazası ve bunların tâyini hududiyle beraber miktarı mesahasının tâyin ve nahiye kuyudatına teşmil edilmesi.

Bolu
Şükrü

REİS — Bu takriri, 14 ncü fıkraya tadilname olarak verildiği için reyinize arz ediyorum. Bu takririn 18 nci fıkraya tehirini kabul eden-

ler lütfen ellerini kaldırsın. On sekizinci fıkraya tehir edildi.

14 ncü fıkrayı nazarı dikkate alınan takrirlerle beraber encümeneye veriyoruz. Vakit darlandı ve ekseriyetimiz de kalmamıştır.

Efendim; Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Bey şekli müzakereye ait bir teklifte bulunuyor.

Riyaseti Celileye

Nevahi Kanununun 10 ncu faslından 20 nci faslına kadar, nevahi heyeti idaresinin salâhiyeti kazaiyesinden bâhis bulunmaktadır. Bu fasılların Adliye Encümeninden geçmesi faydalı olacağından bilâhara tehhürünü mucibolmamak için mezkûr fasılların dahi bir taraftan Adliye Encümenince tetkikini teklif ederim.

6 Mart 1338

Erzurum Mebusu
Hüseyin Avni

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Daha onuncu fasla gelmedik. Gelineceye kadar bu burada hallolunmuş olur. Yani kazai olan hususati bir taraftan Adliye Encümeni yapar. (Münasip sadaları)

REİS — Şimdi ekseriyet yok.

RAGİB B. (Kütahya) — Efendim, müsaade buyurun bu kanunu çıkaralım.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Reis Bey, müsaade buyurun. Adliye Encümenine gitmesine hacet yoktur. Dahiliye Encümeni köylerde, nahiyelerde teamül noktasından usulleri, örfleri nazarı itibara alarak bu maddeleri tedvin etmiştir. Adliye Encümenine giderse kanun tehhür edecektir. Birtakım nazariyatı adliye ile bu kanun çürüyecektir. Bunun için bu takririn reddini teklif ederim.

REİS — Efendim, lâyihanın birkaç faslının Adliye Encümenince tetkiki teklif ediliyor ve tehhürü mucibolmamak için şimdiden Adliye Encümeni bu tetkikata devam etsin deniliyor. Fakat böyle bir teklifi reye vaz'etmek için lâzımgelen ekseriyet olmadığı için bunu da vakti ahara talik ediyorum.

Perşembe günü mevcut ruzname ile - ki, en mühimmi bütçedir - ona başka bir şey ilâvesine bilmem lüzum görüyor musunuz? (Hayır sesleri) mevcut ruzname ile Perşembe günü içtima etmek üzere müzakereyi tatil ediyorum.

(Hitamı müzakere saat : 5,30)

Hacı Mustafa Ef. (Ankara), Hüseyin Hüsnü B. (Üsküdar), Hüsnü B. (Bitlis), Ali Rıza Ef. (Batum), Mustafa B. (Karahisarı Karki), Halil Hulki Ef. (Siird), Hacı Feyzi B. (Elâziz), Osman B. (Lâzistan), Operatör Emin B. (Bursa), Rifat Ef. (Konya), Şevket B. (Bayezid), Hasan Fehmi B. (Gümüşane), Ragıb B. (Gazi Anteb), Nebil Ef. (Karahisarı Sahib), Mehmed Ragıb B. (Amasya), Resul B. (Bitlis), Mahmud B. (Ergani), İsmail Remzi B. (İsparta), Muhiddin B. (Elâziz), Ali B. (Amasya), Mehmed Hamdi Ef. (Adana), İsmail B. (Erzurum), Rifat B. (Kayseri), Derviş B. (Bitlis), Tahsin B. (Aydın), Besim B. (Kastamonu), Hacı Nuri B. (Siird), Esad B. (Lâzistan), Rifat B. (Tokad), Rasim B. (Elâziz), Hacı Arif B. (İstanbul), Fikri Faik B. (Gene), Ömer Lûtî B. (Saruhan), Sırrı B. (Ergani), Dr. Refik B. (Bayezid), Mustafa Kemal B. (Ertuğrul), Derviş B. (Mardin), Mehmed Nadir B. (İsparta), Sadeddin B. (Menteşe), Süleyman Sırrı B. (Yozgad), Ahmed B. (Yozgad), Rasim B. (Sivas), Şükrü B. (Bolu), Nuri B. (Bolu), Recai B. (Trabzon), İhsan B. (Cebelibereket), Tahir B. (İsparta), Yusuf İzzet Pş. (Bolu), Mustafa Taki Ef. (Sivas), Vehbi B. (Niğde), Hamdi B. (Ertuğrul), Hilmi B. (Ankara), Tunalı Hilmi B. (Bolu), Hacı Bekir Ef. (Konya), Cevad B. (Kütahya), Mesud B. (Karahisarı Şarki), Mehmed Vasfi B. (Karahisarı Şarki), Şerif B. (Sinob), Sabit B. (Kayseri), Hulusi B. (Kastamonu), Âtîf B. (Bayezid), Ali Rıza B. (Kars), Hüseyin Avni B. (Kozan), Rauf B. (Sivas), Ruşen B. (Gümüşane), Ali Ulvi B. (Burdur), Ramiz B. (Dersim), Osman B. (Kayseri), Memduh Necdet B. (Karahisarı Şarki), Hasan Ef. (De-

nizli), Ziyaeddin B. (Sivas), Salih Ef. (Siird), Osman Nuri B. (Bursa), Ali Rıza B. (İstanbul), Vehbi B. (Burdur), Haydar B. (Van), Memduh Şevket B. (Sinob), Neşet B. (İstanbul), Necati B. (Bursa), Âtîf B. (Kayseri), Dr. Fuad B. (Bolu), Ahmed Mazhar B. (İstanbul), Hamdi Namık B. (İzmit), Mehmed B. (Biga), Zülfü B. (Diyarbakir), Halil İbrahim Ef. (Eskişehir), Tevfik Ef. (Kângırı), Hasan B. (Trabzon), Ali B. (Karahisarı Sahib), İsmet B. (Çorum), Kılınç Ali B. (Gazi Anteb), Asım B. (Erzurum), Hacı İlyas Sâmî B. (Muş), Rıza Vamık B. (Sinob), Mehmed Ragıb B. (Kütahya), Yunus Nâdi B. (İzmir), Ali Saib B. (Urfa), Feyzi B. (Diyarbakir), Abdülhak Tevfik B. (Dersim), Fuad B. (Edirne), Âkif B. (Batum), Sadık B. (Çorum), Nafiz B. (Canik), Hacı Şükrü B. (Diyarbakir), Halil İbrahim B. (Antalya), Hafız Abdullah Ef. (İzmit), Rüşdü B. (Maraş), Besim Atalay B. (Kütahya), Hacı Ahmed Hamdi Ef. (Muş), Ziya B. (Kângırı), Ali Vâsıf B. (Gene), Feyyaz Âli B. (Yozgad), Vehbi B. (Bitlis), Ahmed Hamdi B. (Kayseri), Enver B. (İzmir), Mehmed Sırrı B. (Siverek), İbrahim Süreyya B. (Saruhan), Hakkı B. (Van), Necmeddin B. (Siird), Mustafa B. (Tokad), Fahreddin B. (Kars), Ali Haydar B. (Gene), Şeref B. (Adana), Cevdet B. (Kırşehir), Hacı Âtîf Ef. (Ankara), Mahmud Said B. (Muş), Rıza B. (Yozgad), Arif B. (Bitlis), Rüstem B. (Oltu), Arslan B. (Maraş), Nusret Ef. (Erzurum), Yasin B. (Oltu), Bahrî B. (Yozgad), Sıdkı B. (Malatya), Celâl B. (Gene), Dursun B. (Çorum), Emîr Pş. (Sivas), Emin Ef. (Aydın), Mustafa Lûtî B. (Siverek), Midhat B. (Mardin), Tevfik B. (Van), Hüseyin B. (Trab-

İçtimai âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası
2. — Evrakı vâride
3. — Murakabe heyeti intihabatı
4. — Ruzname meselesi

5. — Askerî kanunlar
6. — 1338 Bütçesi
7. — Nevahi kanunu lâyihası

zon), Yusuf Ziya B. (Mersin), Şeyh Servet Ef. (Bursa), Musa Kâzım Ef. (Konya), İbrahim Cevdet B. (Karesi), Şükrü B. (Canik), Şemseddin Ef. (Ankara), İsmail Subhi B. (Burdur),

İzzet B. (Tokad), Behcet B. (Kângırı), Necati B. (Lâzistan), Kâzım Hüsnü B. (Konya), Halil B. (Ertuğrul), Şeyh Seyfi Ef. (Kütahya), Hak-
kı B. (Ergani).

Ademiitimat beyan edenler

Hakkı Hami B. (Sinob), Yusuf Ziya B. (Bit-
lis), Hafız Mehmed B. (Trabzon), Mehmed Şük-

rü B. (Karahışarı Sahib), Numan Usta (İstan-
bul), Ziya Hurşid B. (Lâzistan),

Müstenkif kalanlar

Salâhaddîn B. (Mersin), Nüzhet B. (Erga-
ni), Tevfik Rüşdü B. (Menteşe), Kadri B. (Si-
ird), Tufan B. (Hakkâri), Şeyh Fikri Ef. (Genç), Mehmed Âkif B. (Burdur), Ömer Veh-
bi Ef. (Konya), Tahsin B. (Maraş), Abdülğani
B. (Muş), Hüseyin Hüsnü Ef. (İsparta), Ali
Şükrü B. (Trabzon), Hamid B. (Biga), Ömer
Lûtfi B. (Amasya), Mahmud Esad B. (İzmir),

Yahya Galib B. (Kırşehir), Vâsıf B. (Sivas),
Ahmed Nuri Ef. (Batum), Hasan Basri B. (Ka-
resi), Abdülğafur Ef. (Karesi), Celâl Nuri B.
(Gelibolu), Reşad B. (Saruhan), Hüseyin Avni
B. (Erzurum), Abdullah Ef. (Bolu), Cemal Pş.
(İsparta), Ali Rıza Ef. (Amasya), Celâleddin
B. (Trabzon).

